

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ ТА УПРАВЛІННЯ

КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ ФІЛОСОФІЇ ТА УПРАВЛІННЯ

**Кваліфікаційна робота
магістра**

**ПЕРСПЕКТИВИ СТИМУЛЮВАННЯ САМОУПРАВЛІНСЬКОЇ
АКТИВНОСТІ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ**

Виконав: магістрант 2-го курсу, групи 8.2310-ср
спеціальності 231 «Соціальна робота»
освітньо-професійної програми
«Соціальна робота»
Р.О. Горбенко

Керівник: професор кафедри соціальної
філософії та управління,
доцент, д.і.н. Приймак О.М.

Рецензент: доцент кафедри соціальної філософії
та управління,
доцент, к.психол.н. Бойко Г.В.

Запоріжжя – 2021

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціології та управління
Кафедра соціальної філософії та управління
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 231 «Соціальна робота»
Освітньо-професійна програма «Соціальна робота»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри соціальної філософії та управління

_____ Т.І.Бутченко
« ____ » _____ 2021 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРАНТУ

_____ Горбенку Руслану Олексійовичу _____

(прізвище, ім'я, по-батькові)

1. Тема роботи Перспективи стимулювання самоуправлінської активності молоді засобами соціальної роботи

керівник роботи Приймак Олег Миколайович, д.і.н., доцент,
(прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЗНУ від «17» червня 2021 року № 896-с

2. Строк подання студентом роботи 7 грудня 2021 року

3. Вихідні дані до роботи Капська А. Й, Безпалько О. В, Вайнола Р. Х, Вакуленко О. В, Карпенко О. Г. Соціальна робота : технологічний аспект : навч. посіб. Київ : ДЦССМ, 2004. 362 с.; Мішина Н. В. Про перспективи залучення молоді до участі у місцевому самоврядуванні в Україні. *Наукові праці НУ ОЮА* : зб. наук. пр. / відп. за вип. Дрьомін В. М. ; Одеса : МОН України, НУ ОЮА. Нац. ун-ту «Одеська юридична академія», 2013. С. 304-309.; Безпалько О. В. Соціальна робота в громаді : навч. посіб. для студ. ВНЗ / Академія праці та соціальних відносин. Київ, 2005. 350 с.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) 1. Проаналізувати стан наукової розробки теми преспективи стимулювання самоуправлінської активності молоді засобами соціальної роботи в Україні. 2. Здійснити уточнення змісту головних понять дослідження: «соціальна робота», «технології соціальної роботи», «молодь», «соціальна допомога (підтримка) молоді», «молодіжна робота», «молодіжний парламентаризм», «молодіжні громадські організації». 3. Обґрунтувати основні принципи та методи дослідження, що використовуються у даній роботі. 4. Визначити сутність та зміст стимулювання молоді як носія самоуправлінської активності. 5. Проаналізувати особливості сучасних технологій соціальної роботи з молоддю. 6. Дослідити механізми та засоби стимулювання самоуправлінської активності молоді в Україні. 7. Виявити основні преспективи розвитку молодіжних ініціатив на державному

рівні. 8. Описати результати соціологічного дослідження рівня розвитку самоуправлінської активності молоді в м. Запоріжжя. 9. Надати обґрунтування методу дослідження ефективності стимулювання самоуправлінської активності молоді засобами соціальної роботи.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ 1	Приймак О.М., професор кафедри соціальної філософії та управління	17.06.2021	17.06.2021
Розділ 2	Приймак О.М., професор кафедри соціальної філософії та управління	30.08.2021	30.08.2021
Розділ 3	Приймак О.М., професор кафедри соціальної філософії та управління	14.10.2021	14.10.2021

7. Дата видачі завдання 17 червня 2021 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вибір теми кваліфікаційної роботи	Березень – квітень 2021	виконано
2.	Бібліографічний пошук	Травень 2021	виконано
3.	Розробка основних положень роботи	Травень 2021	виконано
4.	I розділ	Червень – липень 2021	виконано
5.	II розділ	Серпень – вересень 2021	виконано
6.	III розділ	Жовтень – листопад 2021	виконано
7.	Систематизація висновків	Листопад 2021	виконано
8.	Нормоконтроль	Листопад – грудень 2021	виконано

Студент _____ Р.О. Горбенко

Керівник роботи _____ О.М. Приймак

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ О.С. Маліновська

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота складається з 100 сторінок, 111 позицій у списку літератури, 4 додатків.

СОЦІАЛЬНА РОБОТА, МОЛОДЬ, СОЦІАЛЬНА ДОПОМОГА (ПІДТРИМКА) МОЛОДІ, МОЛОДІЖНА РОБОТА, МОЛОДІЖНИЙ ПАРЛАМЕНТАРИЗМ, МОЛОДІЖНІ ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ

Мета дослідження: аналіз реалізації та розвитку стимулювання самоуправлінської активності молоді засобами соціальної роботи в Україні.

Об'єкт дослідження: молоді люди віком від 14 до 35 років, молоді сім'ї, громадські організації, молодіжні центри, студентське та учнівське самоврядування в закладах освіти та молодіжні об'єднання.

Предмет дослідження: особливості соціальної роботи з молоддю в Україні на державному рівні.

Методи дослідження: аналіз, синтез, індукція, дедукція, спостереження, аналогія, моделювання, аналіз статистичних даних.

Новизна дослідження: описано власний досвід поліпшення системи стимулювання самоуправлінської активності молоді.

Гіпотеза: дослідити самоуправлінську активність молоді засобами соціальної роботи в Україні і визначити суть понять, технології роботи з молоддю, законодавство що регулює молодіжні процеси, визначити дієві способи роботи з молоддю на державному рівні та суть роботи молодіжних об'єднань.

Висновки: 1. Наукова розробка теми цієї роботи досліджувалась як вітчизняними дослідниками так і закордонними науковцями. Має широку законодавчу та літературно дослідницьку базу.

2. Молодіжні рухи, громадські об'єднання та їх розвиток засобами соціальної роботи, реалізують державою на локальному та державному рівнях.

3. Органи виконавчої влади в регіонах (місцеві державні адміністрації) разом з органами місцевого самоврядування впроваджують розвиток молодіжної політики на місцях.

SUMMARY

Qualification work consists of 100 pages, 111 items in the bibliography, 4 appendices.

SOCIAL WORK, YOUTH, ASSISTANCE (SUPPORT) FOR YOUTH, YOUTH WORK, YOUTH PARLIAMENTARISM, YOUTH PUBLIC ORGANIZATIONS

The purpose of the study: analysis of the implementation and development of stimulating self-management activity of young people through social work in Ukraine.

Object of research: young people aged 14 to 35, young families, public organizations, youth centers, student and student government in educational institutions and youth associations.

Subject of research: features of social work with youth in Ukraine at the state level.

Research methods: analysis, synthesis, induction, deduction, observation, analogy, modeling, statistical data analysis.

Novelty of the research: described own experience of improving the system of stimulating self-management activity of young people.

Hypothesis: to study the self-governing activity of youth through social work in Ukraine and to determine the essence of concepts, technologies of youth work, legislation governing youth processes, to determine effective ways of working with youth at the state level and the essence of youth associations.

Conclusions: 1. The scientific development of the topic of this work has been studied by both domestic researchers and foreign scientists. It has a wide legislative and literary research base.

2. Youth movements, public associations and their development by means of social work are implemented by the state at the local and state levels.

3. Bodies of executive power in the regions (local state administrations) together with bodies of local self-government shall implement the development of youth policy on the ground.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ САМОУПРАВЛІНСЬКОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УКРАЇНІ.....	5
1.1. Стан наукової розробки проблеми дослідження самоуправлінської активності молоді засобами соціальної роботи в Україні.....	5
1.2. Аналіз основних понять дослідження: «соціальна робота», «молодь», «соціальна допомога (підтримка) молоді», «молодіжна робота», «молодіжний парламентаризм», «молодіжні громадські організації».....	12
1.3. Принципи та методи дослідження самоуправлінської активності молоді засобами соціальної роботи в Україні.....	15
РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СТИМУЛЮВАННЯ САМОУПРАВЛІНСЬКОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УКРАЇНІ.....	23
2.1. Молодь як носій самоуправлінської активності.....	23
2.2. Особливості сучасних технологій соціальної роботи з молоддю.....	28
2.3. Механізми та засоби стимулювання самоуправлінської активності молоді в Україні.....	33
РОЗДІЛ 3. ПРАКСЕОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СТИМУЛЮВАННЯ САМОУПРАВЛІНСЬКОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ.....	45
3.1. Основні перспективи розвитку молодіжних ініціатив на державному рівні в Україні.....	45
3.2. Результати соціологічного дослідження рівня розвитку самоуправлінської активності молоді в м. Запоріжжя.....	64
3.3. Обґрунтування методу дослідження ефективності стимулювання самоуправлінської активності молоді засобами соціальної роботи.....	73
ВИСНОВКИ.....	86
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....	89
ДОДАТКИ.....	101

ВСТУП

Актуальність дослідження. Із здобуттям незалежності українське суспільство стало на шлях розбудови правової, незалежної держави, одним із основних принципів якої є реальність прав, свобод, обов'язків і законних інтересів людини і громадянина. Мале приділення уваги молоді перетворює її у деструктивну рушійну силу яка негативно буде впливати на соціум. Разом з тим мова йде про формування поповнення, здатного взяти на себе турботу про майбутнє країни, тобто необхідності ефективного використання творчого потенціалу молоді. Соціальна робота з молоддю в Україні, і в багатьох інших країнах, є частиною державної молодіжної політики. Державна молодіжна політика – це діяльність держави щодо створення соціально-економічних, правових, організаційних умов і гарантій для соціального становлення та розвитку молодих громадян, для повної реалізації творчого потенціалу молоді в інтересах всього суспільства [6, с.18].

Проблемна ситуація полягає у тому, що молодь відноситься до не захищеної категорії клієнтів соціальної роботи і громадська діяльність, самоорганізація та активність молоді залишається дуже низькою.

Об'єктом дослідження самоуправлінської активності молоді засобами соціальної роботи в Україні є молоді люди віком від 14 до 35 років, молоді сім'ї, громадські організації, молодіжні центри, студентське та учнівське самоврядування в закладах освіти та молодіжні об'єднання.

Предмет дослідження особливості соціальної роботи з молоддю в Україні на державному рівні.

Метою дослідження є аналіз реалізації та розвитку стимулювання самоуправлінської активності молоді засобами соціальної роботи в Україні.

Згідно з метою маємо такі завдання:

— проаналізувати стан наукової розробки теми преспективи стимулювання самоуправлінської активності молоді засобами соціальної роботи в Україні;

- здійснити уточнення змісту головних понять дослідження: «соціальна робота», «молодь», «соціальна допомога (підтримка) молоді», «молодіжна робота», «молодіжний парламентаризм», «молодіжні громадські організації»;
- обґрунтувати основні принципи та методи дослідження;
- визначити сутність та зміст стимулювання молоді як носія самоуправлінської активності;
- вивчити особливості сучасних технологій соціальної роботи з молоддю;
- дослідити механізми та засоби стимулювання самоуправлінської активності молоді в Україні;
- виявити основні перспективи розвитку молодіжних ініціатив на державному рівні;
- описати результати соціологічного дослідження рівня розвитку самоуправлінської активності молоді в м. Запоріжжя;
- надати обґрунтування методу дослідження ефективності стимулювання самоуправлінської активності молоді засобами соціальної роботи.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що у ньому описано власний досвід поліпшення системи стимулювання самоуправлінської активності молоді.

Гіпотеза: дослідити самоуправлінську активність молоді засобами соціальної роботи в Україні і визначити суть понять, технології роботи з молоддю, законодавство що регулює молодіжні процеси, визначити дієві способи роботи з молоддю на державному рівні та суть роботи молодіжних об'єднань.

Апробація роботи. Результати дослідження було представлено у статті та на X університетській науково-практичній конференції студентів, аспірантів і молодих учених «Молода наука-2021» (23 квітня 2021 р., Запоріжжя).

Структура роботи: кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку літератури і додатків.

РОЗДІЛ 1

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ САМОУПРАВЛІНСЬКОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УКРАЇНІ

1.1. Стан наукової розробки проблеми дослідження самоуправлінської активності молоді засобами соціальної роботи в Україні

Наукове дослідження молоді постійно привертало й привертає увагу багатьох громадських діячів і учених. Питання молоді як частини суспільства вивчають практично всі суспільні науки, розглядаючи «молодь» зі своїх методологічних «предметних» позицій, внаслідок чого відзначаємо різноманіття «предметних» визначень суті молоді. Незважаючи на їх відмінності, вчені різних суспільних наук виходять із загального методологічного принципу: визнання молоді частиною суспільства [45, с. 308].

Будучи частиною суспільства, молодь є не тільки об'єктом, на який чиниться суспільна дія, але й суб'єктом процесу взаємодії. Тому, використовуючи методологічні положення, що визначають взаємодію суспільства і молоді як співвідношення цілого й частини, дію суспільства на молодь можна визначати як індукцію, а молоді на суспільство — як дедукцію [50, с. 25].

Характер таких взаємин частини і цілого виявляється в диспозиції загальнонародних, державних і приватних молодіжних інтересів при артикуляції й агрегації інтересів різних соціальних спільностей. У конструктивному патерналістському, протекціоністському відношенні держави до молоді може використовуватися весь потенціал державних органів, їх законотворчі, виконавчі та інші повноваження [52, с. 245]. Навпаки, молодь як об'єкт соціальної роботи через молодіжні об'єднання, які представляють її інтереси, має обмежену правоздатність для самостійного вирішення власне

молодіжних проблем і для отримання підтримки держави для їх реалізації [52, с. 253].

Суперечності між об'єктивно-необхідним включенням особливих інтересів молоді в число суспільних, схвалених і підтримуваних державою і реальними можливостями реалізації таких інтересів з участю органів державної влади і місцевого самоврядування, мотивують взаємодію молодіжних об'єднань з органами державної влади і місцевого самоврядування, розвиток механізму державної молодіжної політики [67, с. 151].

У свою чергу, органи державної влади і місцевого самоврядування спонукають до взаємодії з молоддю, молодіжними об'єднаннями, розглядають суперечності між потребами держави і суспільства в успішній соціалізації молоді і їх обмеженими можливостями для створення необхідних для соціалізації умов [1, с. 25]. Крім того, мотивом співпраці органів державної влади з молодіжними об'єднаннями є необхідність вирішення протиріч, які виникають під час диференціації інтересів суспільства і його молодіжної частини. Ці суперечності також породжують необхідність подальшої взаємодії держави і молоді та розвитку державної молодіжної політики.

Молодь як окрема категорія клієнтів соціальної роботи є досить специфічною, молодіжне середовище є тією частиною суспільства, в якій найшвидше відбувається накопичення і реалізація негативного протестного потенціалу. Молодь проаналізована як соціально-демографічна група індивідів, яка має чіткі детермінанти свого розвитку й вивчається за допомогою трьох підходів, які розкривають сутність даного феномену: соціально-психологічний підхід (Е. Еріксон, З. Фройд, Е. Фромм, К. Юнг); субкультурний підхід (М. Мід, Т. Парсонс, Ч. Рейч, Е. Шпрангнер,) та стратифікаційний (Л. Виготський та В.Лісовський) [1, с. 15].

Суб'єктом державної молодіжної політики є держава та її спеціальні органи, діяльність яких більшою чи меншою мірою пов'язана з розвитком людини (освіта, культура, фізичний розвиток, праця, дозвілля тощо). Розглянуто феномен «інноваційної діяльності» молоді (П. Друкер, Р. Нельсон,

Г. Сільверберг, Р. Фостер, Й. Шумпетер та інших), яка оформлюється у державну молодіжну політику та виконує як економічну, так і соціальну функцію, охоплює всі сторони життя молодого покоління, та згодом оформлюється у нормативно-правову практику [2, с. 47].

Серед усього комплексу наукових розробок з даної проблематики слід відзначити наступні напрямки та авторів досліджень:

— дослідження процесу соціалізації молоді досліджували такі науковці як: (Є. Головаха, В. Пухляк, Ю. Загородній, В. Куріло, С. Савченко, М. Ключко, П. Ордешук, О. Козлова, Л. Преснякова, С. Сергейчик, Н. Пробийголова та ін.);

— аналіз умов для усебічного розвитку молоді як соціальної групи досліджували такі науковці як (А. Зінченко, Н. Лук'янова, М. Головатий, О. Каретна, Н. Юрій та ін.);

— процес формування молодіжної політики в Україні вивчали такі науковці як (Є. Бородін, Н. Лук'янова, М. Головатий, О. Каретна, М. Гуцалова, Л. Довгань, Т. Дроздова, М. Канавець та ін.);

— дослідження процесу інституціоналізації молодіжних організацій та рухів (В. Барабаш, Н. Юрій, А. Гулевська-Черниш, Н. Заболотна та ін.);

— аналіз політичної культури молодого покоління (Є. Говоруха, В. Бебик, В. Ребкало, В. Затонський, А. Похресник та ін.) [4, с. 15 – 16];

— питання формування та реалізації молодіжної політики в Україні стали об'єктом наукового пошуку багатьох вітчизняних учених таких як: Є. Бородіна, М. Головатого, В. Головенька, І. Ільїнського, О. Корнієвського, Р. Сторожук, М. Метьюлкіна та ін.;

— особливості та умови реалізації молодіжної політики на місцевому рівні досліджували такі науковці як: (М. Перепелиця, О. Кулініч, Є. Шайгородський та ін.) [4, с. 16].

Питання визначення поняття «молодь», критерії виділення її в самостійну групу, вікових та інших меж, служать основами полеміки для науковців та практиків у сфері молодіжної проблематики. Політологи розглядають молодь як інноваційний ресурс розвитку країни, соціологи — як соціокультурну групу,

психологи — як групу з властивими їй психофізичними особливостями дорослішання особи, соціальні працівники — як окрему категорію клієнтів соціальної роботи. Кожній науці властива взаємодія з іншими науками, теоретико-методологічне доповнення концепцій, сумісне використання емпіричних даних досліджень. У представників усіх наук, мабуть, немає розбіжностей тільки в тому, що молодість — це період між «дитячістю» і «дорослістю» (під «дитячістю» розуміється дитяча несаможиттєвість, не повна правова та інша відповідальність, не повна працездатність, залежність від старших; під «дорослістю», навпаки, повна економічна і політична незалежність, повна правова відповідальність, працездатність); що молода людина — це вже не дитина, але ще і не цілком доросла, недостатньо самостійна людина [3, с. 24].

У процесі багаторічного дослідження молоді були сформовані ряд теорій, основні напрями яких склалися в 20-х — на початку 30-х років ХХ століття. В.А. Лужков виділяє три типові підходи до поняття «молодь» і розглядає наступну класифікацію теорій молоді, що мають сутнісні відмінності парадигм [17, с. 20].

Так, соціально-психологічний підхід розглядає молодь як носія психофізичних властивостей молодості. У його теорії молодь характеризується як «певний вік зі своїми біологічними і психологічними відносинами, а внаслідок цього — усіма особливостями вікового класу». У даному підході розглядається не власне молодь, а певний період життя людини — молодість (юність). Теоретичну основу такого підходу створили у своїх працях такі вчені, як: Г. Стенлі Хол, К. Грос, Ш. Блер, А. Фрейд, В. Раях, Е. Фромм, Е. Еріксон та інші [61, с. 112].

Субкультурний підхід виокремлює молодь як соціокультурну групу зі специфічним способом життя, стилем поведінки, культурними нормами та цінностями. Теорії Е. Шпрангера, М. Міда, Т. Парсонса, Т. Розака, Ч. Рейча та інших учених розглядають молодь через сукупність властивих їй культурних властивостей і функцій, різноманіття інтерпретацій яких перешкоджає

виробленню єдиного визначення молоді, заснованого на більш або менш загальних уявленнях про молодіжну субкультуру [26, с. 165].

Стратифікаційний підхід досліджує молодь як особливу соціально-демографічну групу, обмежену віковими межами, із специфічними соціальними позиціями, статусом і ролями, що є об'єктом і суб'єктом процесу спадкоємності і зміни поколінь. Тому, вивчаючи молодь відповідно до такої парадигми, особлива увага зосереджується на її соціальних функціях. У цій групі досліджень виділяються два методологічні напрями: «лінія Маркса» (теорії соціологів марксистської школи) і «лінія Мангейма» (концепція К. Мангейма та його прихильників) [59, с. 133].

На основі концепції К. Мангейма І. С. Кон розробив власний соціально-психологічний підхід і дав повне визначення поняття «молодь»: «Молодь — соціально-демографічна група, що виокремлюється на основі сукупності вікових характеристик, особливостей соціального становища і обумовлених цим та іншим соціально-психологічних властивостей». Молодість як певна фаза, етап життєвого циклу біологічно універсальна але її конкретні вікові рамки, пов'язаний з нею соціальний статус і соціально-психологічні особливості мають соціально-історичну природу і залежать від суспільного устрою, культури і властивих даному суспільству закономірностей соціалізації» [58, с. 29]. Така дефініція була визнана соціологами молоді як основна.

Разом з ним застосовується термін «суб'єктивація», який означає процес засвоєння людиною певного соціального досвіду. Зокрема, М. Х. Тітма і Е.А.Саар писали, що, «входячи в суспільне життя, молоде покоління суб'єктивує суспільні відносини та інститути, що знаходяться на конкретному історичному рівні розвитку» [31, с. 155]. І. В. Бестужев-Лада, С. Н. Іконнікова та інші ювенологи звертають особливу увагу на те, що соціалізація молоді, набуття нею властивостей соціального суб'єкта має здійснюватися «у свій час» [31, с. 165]. Тривала молодість, на їх думку, є благом для людства, оскільки розширення вікових меж молодості може використовуватися для того, щоб, вступаючи в самостійне життя, громадяни більшою мірою оволодівали

соціальним досвідом, що є у суспільства, і в подальшому плідно працювали в суспільних інтересах. Проте таке «продовження молодості» не може бути безмежним, бо, «процес життя людини полягає в проходженні ним різних вікових періодів» і надмірне збільшення або скорочення одного з вікових періодів порушує єдину лінію розвитку соціального суб'єкта [94, с. 144-145].

Окрім напрацювання українських учених поглибленого дослідження потребують питання реалізації молодіжної політики в умовах децентралізації виконавчої влади, зокрема стосовно впровадження обґрунтованої молодіжної політики на рівні територіальної громади, молодіжної участі у формуванні та реалізації молодіжної політики на рівні громади [55, с. 90].

Обґрунтована молодіжна політика на місцевому рівні формується на підставі достовірної інформації щодо становища молоді, її потреб і можливостей їх реалізації в конкретному населеному пункті або громаді. Такий підхід дозволяє спланувати молодіжну роботу відповідно до запитів молоді з урахуванням наявних можливостей та ресурсів. З огляду на це плануванню напрямів та завдань молодіжної політики на рівні громади має передувати дослідження (оцінювання) наявних ресурсів та специфічних потреб і проблем молоді регіону, громади. Ураховуючи що на рівні територіальних громад відсутні достовірні статистичні дані стосовно становища молоді, а проведення соціологічних досліджень обмежене через брак коштів і фахових спеціалістів, оцінювання ресурсів і визначення молодіжних потреб має проводитися за наявними показниками, які можна отримати з офіційних джерел та за результатами опитувань молоді та інформації спеціалістів, які працюють із молоддю [20, с. 417].

Обґрунтування напрямів та завдань молодіжної роботи на рівні громади передбачає послідовне виконання таких завдань: – визначення потреб та проблем молоді громади, рівня зацікавленості та готовності долучатися до вирішення молодіжних питань; – оцінювання наявних ресурсів: молодіжної інфраструктури, спеціалістів, які працюють із молоддю, бізнес-партнерів та громадського сектору; – обґрунтування нагальних молодіжних проблем та

шляхів їх вирішення; – планування молодіжної роботи з вирішення нагальних проблем молоді із залученням наявних ресурсів, перш за все соціально активної молоді. За результатами реалізації Державним інститутом сімейної та молодіжної політики наукових та соціальних проектів в останні роки розроблений загальний алгоритм обґрунтування та планування молодіжної роботи на місцевому рівні за активної участі молоді. Такий підхід передбачає два послідовні етапи: оцінювання ситуації та планування молодіжної роботи [21, с. 241].

Оцінювання ситуації відбувається на першому етапі дослідження: — оцінити молодіжну роботу та молодіжну інфраструктуру територіальної громади; — визначити проблеми і потреби молоді громади.

Планування молодіжної роботи відбувається на другому етапі дослідження: — розробити можливі шляхи вирішення проблем молоді на рівні громади; — спланувати молодіжну роботу відповідно до конкретних потреб молоді [21, с. 242].

Використовуючи вищеописані теоретико.методологічні підходи, можна дати комплексну оцінку молоді, як особливої категорії клієнтів соціальної роботи та соціально-демографічної групи. Соціально-психологічний, субкультурний, демографічний, соціально-статусний — неповний перелік підходів, у розрізі яких вивчається молодь, визначаються властиві їй риси і властивості. Усі ці ознаки в комплексі дають змогу охарактеризувати молодь як особливу соціально.демографічну групу, перехідну від дитячої несамостійності, неповної відповідальності за свої вчинки — до дорослості — самовизначення у соціентальності, економічній незалежності [23, с. 2]. В період молодості громадянин з об'єкта політики держави переходить у стан повноправного суб'єкта суспільного життя.

1.2. Аналіз основних понять дослідження: «соціальна робота», «молодь», «соціальна допомога (підтримка) молоді», «молодіжна робота», «молодіжний парламентаризм», «молодіжні громадські організації»

Досліджуючи питання самоуправлінської активності молоді засобами соціальної роботи ми окрім наукового стану роботи в методологічній частини виділяємо основні поняття дослідження такі як «соціальна робота», «технології соціальної роботи», «молодь», «соціальна допомога (підтримка) молоді», «молодіжна робота», «молодіжний парламентаризм», «молодіжні громадські організації». Адже вони є основними з понять у дослідженні такої категорії клієнтів соціальної роботи як молодь [7, с. 120].

Соціальна робота — галузь наукових знань, академічна дисципліна та професійна діяльність, спрямована на підтримання і надання кваліфікованої допомоги будь-якій людині, групі людей, громаді, що розширює або відновлює їхню здатність до соціального функціонування, сприяє реалізації громадянських прав, запобігає соціальному виключенню [6, с. 40]. Соціальна робота як фахова діяльність є взаємопов'язаною системою цінностей, теорії і практики, її місія полягає у наданні людям можливості якомога повніше розвивати власний потенціал, збагачувати своє життя та попереджувати виникнення дисфункції [14, с. 35]. Соціальна робота — це практична діяльність, що відбувається у складному, змінному середовищі. Вона покликана надавати людям можливість якомога повніше розвивати власний потенціал, збагачувати своє життя та попереджувати виникнення дисфункцій. Соціальна робота будує свою методологію на «базованих на доказах» знаннях, отриманих з досліджень та оцінювання практики соціальної роботи, включно зі специфічними знаннями відносно їхнього контексту [23, с. 5].

Технології соціальної роботи — це сукупність форм, методів та прийомів, що використовуються соціальними службами, закладами соціального обслуговування, соціальними працівниками для вирішення завдань соціальної роботи. Технології соціальної роботи більшість дослідників розглядає як алгоритм реалізації соціальних процесів [94, с. 14].

При такому підході головними складовими змісту технологізації виступають: розмежування процесу на внутрішні етапи, фази; координація зусиль всіх підрозділів; визначення поетапності дій; визначення алгоритму виконання всіх технологічних операцій; корекція дій залежно від змін у цьому процесі. Сучасними дослідниками технологізації соціальної роботи відзначається така особливість як синтетичність чи поліфакторність соціальних процесів [94, с. 18].

Молодь — соціально-демографічна група, відокремлена на основі сукупності вікових характеристик і особливостей соціального стану, до молоді належать громадяни віком від 14 до 35 років [26, с. 146].

Молодість як певна визначена фаза, етап життєвого циклу біологічно універсальна, але її конкретні вікові рамки, пов'язаний з нею соціальний статус і соціально-психологічні особливості мають соціально-історичну природу і залежать від суспільного ладу, культури та властивих даному суспільству закономірностей соціалізації. Сучасна молодь довше навчається в школі та, відповідно, пізніше починає самостійне трудове життя [28, с. 24].

Ускладнилися й самі критерії соціальної зрілості. Початок самостійного трудового життя, завершення навчання та набуття стабільної професії, одержання політичних прав, матеріальна незалежність від батьків, вступ у шлюб і народження першої дитини — усі ці події, такі, що в своїй сукупності надають людині почуття повної дорослості, та відповідний соціальний статус, настають не одночасно, й сама їхня послідовність і символічне значення кожного з них не однакові в різних соціальних прошарках. Звідси й дискусійність хронологічних, абсолютних вікових границь: нижню границю молодості встановлено між 14 і 18, а верхню — між 30 і 35 роками [24, с. 59].

Соціальна допомога (підтримка) молоді — вид соціальної діяльності спеціально уповноважених органів держави та соціальних інституцій щодо забезпечення потрібного особистості рівня освіти, культури, умов організації дозвілля та відпочинку, забезпечення працевлаштування, а також надання системи гарантованого державою рівня матеріальної підтримки молоді та сімей

з дітьми з урахуванням їх матеріального та фізичного стану, складу сім'ї, віку, здоров'я, участі в суспільному та іншому виробництві [94, с. 32].

Сучасні вимоги до соціальної роботи з молоддю спрямовані на активізацію життєвих зусиль і можливостей у подоланні життєвих криз, створення необхідних соціальних умов (фінансових, матеріальних, професійних, побутових) для нормальної життєдіяльності особистості [24, с. 58].

Молодіжна робота – це узагальнюючий термін, який позначає не обов'язкову і добровільну діяльність, спрямовану на створення умов для становлення особистості молодої людини, і здійснювану поза систем формальної освіти, трудової зайнятості та сім'ї [30, с. 144].

У деяких країнах вона регулюється законом, фінансується органами влади та входить до повноважень державних службовців, в основному місцевого рівня. В інших країнах вона має лише маргінальний статус і залишається суто добровільною справою. Молодіжна робота включає діяльність за такими напрямками, як освіта, зайнятість, допомога та інструктування, вирішення побутових проблем, мобільність, кримінальна юстиція та охорона здоров'я, а також торкається більш традиційних питань, таких як молодіжна участь, культурні заходи, дозвілля, спорт тощо [35, с. 84].

Молодіжна робота часто спрямована на певну групу молодих людей, як наприклад, неблагополучні молоді люди із соціально бідних районів або внутрішньо переміщені особи. Іноді молодіжна робота може організуватися навколо певної релігійної традиції [38, с. 142].

Молодіжний парламентаризм – система представництва прав і законних інтересів молоді, як особливої соціальної групи, заснована на створенні і функціонуванні добровільних, самокерованих, колегіальних органів молоді (Молодіжних парламентів, Молодіжних рад тощо), що дублюють певні функції органів представницької або виконавчої влади, діяльність яких спрямована на стимулювання та підтримку участі молоді в соціально-економічному, політичному та культурному розвитку громади та регіону [42, с. 13].

Молодіжні громадські організації – об'єднання громадян віком від 14 до 35 років, метою яких є здійснення діяльності, спрямованої на задоволення своїх законних соціальних, економічних, духовних та інших спільних інтересів (Ст.2 Закону України «Про молодіжні та дитячі громадські організації») [81, с. 5].

1.3. Принципи та методи дослідження самоуправлінської активності молоді засобами соціальної роботи в Україні

Молодь є провідною силою суспільства адже саме від неї залежить майбутнє держави. Молодь впливає на соціально-демографічні показники у суспільстві і їй притаманні такі характеристики: підвищений (порівняно з іншими віковими групами) рівень народжуваності — саме на жінок молодіжного віку припадає основна частина народжень; висока міграційна мобільність; великий попит на освіту — майже всі особи, які навчаються у вищих та професійних навчальних закладах, молодого віку; підвищений ступінь мобільності щодо змін місця роботи, перекваліфікації, освоєння нових видів та сфер діяльності [100, с. 2].

Соціальна робота яка займається молоддю має давню історію і оснований на таких принципах і методах дослідження, які сформувались на основі теорії соціальної роботи [10, с. 17].

Основними принципами дослідження є:

Принцип наукового пізнання — пов'язаний із загальнофілософською теорією пізнання і є методологічною базою для багатьох наук. Він особливо ефективний у вивченні динаміки науки та її співвідношення з суспільством, в обґрунтуванні провідної ролі знання в поведінці індивіда [57, с. 23]. У центрі досліджуваних проблем знаходиться людина як член соціуму, представник етносу, психологічний суб'єкт, мовна особа, комунікант. Пізнавальний принцип у методології не має чітко окреслених меж, можливості його застосування визначені специфікою галузі. Особливе місце займають

дослідження рівня когнітивних структур соціальних груп і їх вмотивованості в процесі визначення інформаційно-пізнавальних потреб [34, с. 73].

Принцип об'єктивності — проявляється у всебічному врахуванні факторів, які породжують те чи інше явище, у знаходженні адекватних дослідницьких підходів та засобів, що дозволяють отримати істинне знання про об'єкт. Цей принцип передбачає виключення можливості застосування суб'єктивізму, однобічності та упередженості у підборі та оцінці фактів. Наприклад, у соціальній роботі дотримання цього принципу стає можливим тому, що тут пізнання явищ відбувається шляхом опосередкованого вивчення їх об'єктивних проявів у процесі діяльності, поведінки, спілкування клієнтів. Принцип об'єктивності потребує обґрунтованості вихідних даних, логічності дослідницьких дій, їх послідовності та на цій основі через достовірні факти досягнення достовірних висновків [108, с. 34]. Ефективність принципу об'єктивності у значній мірі залежить від того, наскільки досліднику вдалося виділити й оцінити всі можливі варіанти рішення, виявити всі точки зору на питання, що досліджується [108, с. 36].

Принцип неупередженості — вимагає не допускати упередженого відношення до будь-якої людини або організації. Відношення соціального працівника не може залежати від суб'єктивної думки або вимоги третіх осіб. Соціальний працівник виявляє цікавість до клієнта без особистої зацікавленості в ньому. Неупередженість не суперечить гуманістичному підходу, але припускає можливість його реалізації [34, с. 35].

Принцип багатofакторності — потребує виділення основних факторів, які визначають розвиток процесу. Крім того, слід встановити ієрархію взаємозв'язків та взаємовпливів основних і другорядних факторів, тобто відтворити структуру явища чи процесу [71, с.47]. Наприклад, вивчаючи, які фактори впливають на депресивний стан клієнтів, ми побачимо, що на кожну людину, в залежності від її віку, характеру, освіти, ціннісних орієнтацій тощо, одні й ті чи фактори порізно впливають [71, с. 89].

Принцип термінологічний — передбачає вивчення історії понять і термінів, що їх позначають, з'ясування або уточнення змісту та обсягу понять, установлення взаємозв'язку та ієрархії понять, їх місця в понятійному апараті теорії, на якій ґрунтується дослідження. Є певні правила визначення понять. По-перше, правило співрозмірності вимагає, щоб обсяг визначуваного поняття відповідав обсягу поняття, яке визначає, тобто ці поняття мають бути тотожними. По-друге, нове поняття не повинне бути тавтологічним. По-третє, поняття має бути чітким і однозначним [103, с. 23].

Якщо в процесі визначення поняття важко вказати одну ознаку, називають декілька ознак, достатніх для розкриття специфіки його обсягу і змісту. Дійсно наукове визначення складних явищ і фактів не може бути обмежене формальнологічними вимогами. Воно має містити оцінку визначуваних фактів, об'єктів, явищ, органічно ввійти в чинну терміносистему науки [18, с. 57].

Принцип системності — дає змогу визначити стратегію наукового дослідження. У його межах розрізняють структурно-функціональний, системно-діяльнісний, системно-генетичний та інші підходи. Виділяють такі типи систем: однофункціональні й багатфункціональні; матеріальні та ідеальні (концептуальні); відкриті і закриті; малі і великі; прості й складні; статичні та динамічні; детерміновані і стохастичні (імовірнісні); телеологічні (цілеспрямовані) і неспрямовані; регульовані й нерегульовані [106, с. 134].

У системному дослідженні аналізований об'єкт розглядають як певну множину елементів, взаємозв'язок яких зумовлює цілісні властивості цієї множини. Основний акцент роблять на виявленні різноманітності зв'язків і відношень, що мають місце як усередині досліджуваного об'єкта, так і в його взаємодії із зовнішнім середовищем [49, с. 27]. Властивості об'єкта як цілісної системи визначені не тільки і не стільки сумарними властивостями його окремих елементів чи підсистем, скільки специфікою його структури, особливими системотворчими, інтегративними зв'язками досліджуваного

об'єкта. Схематичне зображення системи (за В.М. Шейко та Н.М. Кушнарєнко) можна подивитись у Додатку А.

Принцип аксіологічний (ціннісний) — ґрунтується на понятті цінності й дає можливість з'ясувати якості і властивості предметів, явищ, процесів, здатних задовольнити потреби окремої особистості і певного суспільства, а також ідеї й спонукання у вигляді норми та ідеалу. Цінності – це перевага певних смислів і побудованих на їх основі способів поведінки [108, с. 34].

Основними методами дослідження є:

Аналіз — це дослідження молоді в данному випадку, що ґрунтується на розкладанні (подумки) предмета, явища на складові, визначенні елементів цілого, розгляді їх властивостей в науковому дослідженні [55, с. 67].

Процедурою зворотного характеру є синтез — метод, коли знання про предмет отримують шляхом поєднання його елементів і вивчення їх зв'язку [55, с. 58]. Тому в практичній пізнавальній діяльності аналіз і синтез поєднуються.

Індукція — логічне розмірковування, що рухається від тверджень емпіричного, конкретного, вузького характеру до більш широкого [55, с. 70].

Дедукція (виведення) — розмірковування, що дає змогу за певними правилами логіки робити висновки з деяких тверджень та їх комбінацій. Вони не можуть бути більш загальними, ніж посилення (аксіоми, постулати, принципи), які ведуть до них. Виходячи з певної системи їх подібності, можна передбачити наслідки, що з них випливають [106, с.138].

Спостереження — свідоме і цілеспрямоване сприйняття дійсності. Воно буває простим (звичайним) і складним, включеним (безпосереднім) [106, с. 139].

Експеримент (проба, досвід) дає змогу в контрольованих і керованих умовах досліджувати конкретні явища дійсності, виконує функцію критерію істинності наукового пізнання загалом [49, с. 118].

Аналогія містить в основі подібність предметів (явищ, процесів тощо) щодо певних властивостей [18, с. 125].

Моделювання — метод дослідження, що ґрунтується на побудові та вивченні зразків реально існуючих предметів, явищ і конструйованих об'єктів для визначення або поліпшення їх характеристик, удосконалення, управління ними тощо. Тісно пов'язане з експериментом, воно передбачає використання процедур абстрагування й ідеалізації, разом з іншими методами глибоко проникає в теоретичне мислення і практичну діяльність [18, с. 84]. З метою більш наочного сприйняття місця методу в науковому дослідженні наведемо схему формування наукового методу (за О.Г. Данильян та В.М. Тараненко) (див. Додаток Б).

Аналіз статистичних даних – про масові явища та процеси в соціально-економічній сфері, природі, науці, техніці з метою встановлення закономірностей стану та розвитку цих явищ та процесів, зв'язку між ними, структурних зрушень, їх прогнозування. Залежно від об'єкту він може бути математично-статистичним, економічно-статистичним та ін. [18, с. 139].

Зазначимо, що класифікація методів, яка існує у вітчизняній практиці соціальної роботи і відображена у наукових джерелах, не вичерпується наведеним варіантом, а вимагає її подальшого уточнення. Так, С. Косянчук і В.Сидоров спробували інтегрувати існуючі класифікації методів соціальної роботи за трьома класифікаційними ознаками: ступінь спільності клієнтів; зміст і характер соціальної роботи; сфера застосування. Методи індивідуальної соціальної роботи; методи групової соціальної роботи. методи соціальної роботи в общині; сфера застосування: виховання підростаючого покоління; метод стимулювання і залучення до дії; метод закріплення та збагачення; метод сприяння творчості методологічно-дослідницький метод, параксеологічний та аксеологічний метод дослідження (див. Додаток В) Всі ці методи ми використаємо у нашому дослідженні. Перспективи стимулювання самоуправлінської активності молоді засобами соціальної роботи [35, с. 147].

Об'єктами дослідження соціальної роботи з молоддю є: працююча молодь; безробітна молодь; молодь, яка навчається; молоді сім'ї (у тому числі неблагополучні сім'ї та сім'ї групи ризику); діти і молодь, які мають відхилення

в здоров'ї (молоді інваліди, наркозалежна молодь, алкогольнозалежна молодь, хворі на СНІД та ін.); молодь, яка має відхилення у поведінці; молодіжні організації та об'єднання; обдарована і талановита молодь; молодь із числа сиріт; біженці і переселенці та інші категорії молоді [35, с. 155]. У нашому дослідженні ми приділемо більш ретельну увагу вивченню самоуправлінської активності молоді на рівні громади.

Суб'єкти соціальної роботи з дітьми та молоддю мають право: вносити до органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування пропозиції щодо соціальної роботи з дітьми і молоддю, брати участь в їх реалізації; укладати договори з підприємствами, установами та організаціями, у тому числі зарубіжними, на виконання ними робіт, що сприяють підвищенню ефективності соціальної роботи; створювати агентства, спеціалізовані служби, інші установи соціального спрямування, займатися благодійництвом відповідно до законодавства України; одержувати від підприємств, установ та організацій усіх форм власності інформацію з питань соціальної роботи з дітьми та молоддю; проводити на підприємствах, в установах та організаціях соціологічні дослідження з проблем молоді; представляти інтереси окремих молодих людей (молодих сімей) в їх відносинах з підприємствами, установами, організаціями; надавати у встановленому порядку підприємствам, установам та організаціям за договорами платні послуги з інформаційно-методичного забезпечення їх діяльності щодо соціального обслуговування дітей та молоді з зарахуванням одержаних коштів на рахунки відповідних центрів соціальних служб для молоді [62, с. 16].

Центральним органом виконавчої влади, що забезпечує втілення у життя державної молодіжної політики, є Державний комітет молодіжної політики, спорту і туризму України, який має діяти спільно з іншими міністерствами та центральними органами влади та їхніми структурними підрозділами по роботі з молоддю, а також взаємодіяти з політичними партіями, іншими громадськими об'єднаннями у сфері вирішення молодіжних проблем [62, с. 23].

Стратегічні цілі реалізації державної молодіжної політики визначені Декларацією «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні», Законами України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні», «Про молодіжні та дитячі громадські організації», «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю» та іншими нормативно-законодавчими актами [34; 81; 83; 89].

Завданнями суб'єктів соціальної роботи з дітьми та молоддю є: надання різноманітних соціальних послуг, соціально-медичної, психолого-педагогічної, правової, інформаційної, матеріальної та інших видів соціальної допомоги, консультування дітей та молоді; розроблення та здійснення системи заходів зі створення умов, достатніх для життєдіяльності різних категорій дітей та молоді; здійснення соціально-профілактичної роботи серед дітей та молоді, вжиття системи заходів щодо запобігання негативним явищам та їх подолання; розроблення та здійснення реабілітаційних заходів щодо відновлення соціальних функцій, морального, психічного та фізичного стану дітей та молоді, пристосування їх до безпечних соціальних та інших умов життєдіяльності, а також надання допомоги дітям, молоді, які зазнали жорстокості та насильства, потрапили в екстремальні ситуації; здійснення міжнародного співробітництва, вивчення і поширення передового міжнародного досвіду з питань соціальної роботи з дітьми та молоддю; сприяння молодіжним організаціям і окремим громадянам у їх культурному і фізичному розвитку, участі в трудовій та суспільно корисній діяльності; здійснення інших повноважень у сфері соціальної роботи з дітьми та молоддю [105, с. 162].

Перелік платних послуг, порядок їх надання і витрачання одержаних коштів встановлюються спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань молодіжної політики. Прибутки від надання платних послуг спрямовуються виключно на соціальне обслуговування і допомогу дітям та молоді [105, с. 164].

Головною метою соціальної роботи з дітьми та молоддю є створення умов позитивно орієнтованої соціалізації особистості, що сприяє соціальній адаптації та самореалізації молодого покоління в інтересах особистості й суспільства. Соціальна робота передбачає взаємодію двох пріоритетних аспектів діяльності держави: соціальна опіка, надання різних видів допомоги різним категоріям молоді і діяльність соціальних інституцій, спрямована на розкриття творчого потенціалу молоді [33, с. 38].

Підводячи підсумок данного розділу, можна зазначити що питання молоді в соціальній роботі вивчати та розбиратли дослідники як вітчизняні так і закордонні науковці. Молодь проаналізована як соціально-демографічна група індивідів, яка має чіткі детермінанти свого розвитку й вивчається за допомогою трьох підходів, які розкривають сутність даного феномену: соціально-психологічний підхід (Е. Еріксон, З. Фройд, Е. Фромм, К. Юнг); субкультурний підхід (М. Мід, Т. Парсонс, Ч. Рейч, Е. Шпрангнер,) та стратифікаційний (Л. Виготський та В. Лісовський). Однак своєрідність молоді як особливої демографічної групи населення зумовлює специфічні підходи соціальної роботи, які базуються на таких напрямках і технологіях, як соціальна профілактика, соціальне обслуговування, соціальна реабілітація і соціальна допомога

У короткому енциклопедичному словнику з соціальної роботи (2002) зазначається, що у вітчизняних наукових джерелах методи соціальної роботи класифікуються: за напрямами та формами соціальної роботи: організаційні, соціально-психологічні, соціально-педагогічні, соціально-медичні, соціально-економічні; за об'єктами соціальної роботи: індивідуальні, групові, в громаді; за суб'єктами соціальної роботи: методи, що застосовують окремі спеціалісти; колектив соціальної служби, орган управління соціальною роботою

РОЗДІЛ 2

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СТИМУЛЮВАННЯ САМОУПРАВЛІНСЬКОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УКРАЇНІ

2.1. Молодь як носій самоуправлінської активності

Однією з найпродуктивніших сил суспільства є молодь. Ця категорія населення в Україні визначається віком від 14 до 35 років. Молодь називають поколінням перехідного періоду, яке живе в епоху бурхливих і глибоких перетворень, в роки суворих потрясінь і нових можливостей [43, с. 23].

Люди молодого віку є якісно відмінним контингентом у порівнянні з іншими віковими групами так як молодь є двигуном прогресу та новацій. Роль молоді як чинника соціально-демографічного розвитку держави (регіону) обумовлена такими притаманними цій віковій групі особливостями: підвищений (порівняно з іншими віковими контингентами) рівень народжуваності — саме на жінок молодіжного віку припадає основна частина народжень; висока міграційна мобільність; великий попит на освіту — майже всі особи, які навчаються у вищих та професійних навчальних закладах, молодого віку; підвищений ступінь мобільності щодо змін місця роботи, перекваліфікації, освоєння нових видів та сфер діяльності [43, с. 28].

За молоддю стає майбутнє держави, вона є інтелектуальним потенціалом, основою економічного, політичного і суспільного життя. Через це соціальне становище і соціальні проблеми молоді вивчаються і досліджуються у таких аспектах засобами соціальної роботи: демографічна ситуація в молодіжному середовищі; молодь і здоров'я; соціальне становище та самопочуття молоді; молодь і шлюб, проблеми молодих сімей; зайнятість і професійна підготовка молоді; молодь і освіта; молодь і Збройні сили, інші військові формування України; фізична культура і спорт; система ціннісних орієнтацій, культурні

потреби і духовний світ української молоді; групи ризику та ризикова поведінка; економічна активність молоді та ін [56, с. 13].

Соціальна робота з молоддю походить з давніх часів і ґрунтується на основних підходах і напрямках соціалізації особистості, які сформувались на основі теорії соціальної педагогіки. Суспільні зміни в державі, кризовий стан економіки і зміни у суспільному житті спричинили необхідність появи нових соціальних інститутів, уповноважених реалізувати соціальний захист молодих людей, нових напрямків і підходів у соціальній роботі з молоддю, які відповідають потребам і вимогам суспільства, соціальним запитам юнаків і дівчат [100, с. 16].

Центральним органом виконавчої влади, що забезпечує втілення у життя державної молодіжної політики, є Міністерство молоді та спорту України та Державний комітет молодіжної політики, спорту і туризму України, який має діяти спільно з іншими міністерствами та центральними органами влади та їхніми структурними підрозділами по роботі з молоддю, а також взаємодіяти з політичними партіями, іншими громадськими об'єднаннями у сфері вирішення молодіжних проблем [75, с. 3].

Стратегічні цілі реалізації державної молодіжної політики визначені Декларацією «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні», Законами України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні», «Про молодіжні та дитячі громадські організації», «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю» та іншими нормативно-законодавчими актами [34; 81; 83; 89].

Соціальна робота з молоддю здійснюється відповідно до основних напрямів державної політики. Найважливішими з них є: визначення правових засад соціальної роботи з дітьми та молоддю; розроблення та реалізація державних, галузевих, регіональних програм соціального становлення і соціальної підтримки дітей та молоді; створення сприятливих умов для гармонійного розвитку дітей та молоді, задоволення потреб у добровільному виборі виду діяльності, не забороненому законодавством, активної участі в

творчій, культурологічній, спортивній і оздоровчій діяльності; консультування і надання соціальних послуг, соціально-медичної, психолого-педагогічної, правової, інформаційної та інших видів соціальної допомоги; здійснення соціального менеджменту щодо організації діяльності органів виконавчої влади, громадських організацій, спрямованої на подолання соціальних проблем; здійснення соціально-профілактичної роботи щодо запобігання наслідкам негативних явищ та подолання таких наслідків; розроблення та здійснення комплексу реабілітаційних заходів щодо відновлення соціальних функцій, психологічного та фізичного стану дітей та молоді, які зазнали жорстокості, насильства, потрапили в екстремальні ситуації; сприяння дитячим і молодіжним організаціям, іншим об'єднанням громадян, фізичним особам у реалізації ними власних соціально значущих ініціатив і проєктів; забезпечення дотримання соціальних стандартів і нормативів умов життєдіяльності, морального, психологічного та фізичного стану дітей та молоді; здійснення кадрового, науково-методичного, фінансового, матеріально-технічного, інформаційного та інших видів забезпечення соціальної роботи; сприяння розвитку та підтримка волонтерського руху; встановлення та зміцнення зв'язків із соціальними службами для молоді за кордоном, інтеграція в міжнародну систему соціальної роботи з молоддю; здійснення комплексу медичних соціальних та реабілітаційних заходів щодо адаптації в суспільстві дітей з вадами фізичного та розумового розвитку [62, с. 28].

Механізмом формування та реалізації державної молодіжної політики в Україні є: законодавча база; щорічні слухання у Верховній Раді України про становище молоді та доповідь з цього питання Верховній Раді України, Президентові України, структурні підрозділи, що займаються проблемами молоді, в органах державної влади та управління всіх рівнів; соціальні служби для молоді; громадські молодіжні об'єднання; цільові комплексні програми; цільові кошти на фінансування молодіжної соціальної політики, залучені матеріальні та фінансові ресурси підприємств, організацій і установ, об'єднань

громадян, зацікавлених у роботі з молоддю, діяльність спеціальних молодіжних фондів, які виступають суб'єктами соціальної роботи з молоддю [75, с. 3].

Завданнями суб'єктів соціальної роботи з дітьми та молоддю є: надання різноманітних соціальних послуг, соціально-медичної, психолого-педагогічної, правової, інформаційної, матеріальної та інших видів соціальної допомоги, консультування дітей та молоді; розроблення та здійснення системи заходів зі створення умов, достатніх для життєдіяльності різних категорій дітей та молоді; здійснення соціально-профілактичної роботи серед дітей та молоді, вжиття системи заходів щодо запобігання негативним явищам та їх подолання; розроблення та здійснення реабілітаційних заходів щодо відновлення соціальних функцій, морального, психічного та фізичного стану дітей та молоді, пристосування їх до безпечних соціальних та інших умов життєдіяльності, а також надання допомоги дітям, молоді, які зазнали жорстокості та насильства, потрапили в екстремальні ситуації; здійснення міжнародного співробітництва, вивчення і поширення передового міжнародного досвіду з питань соціальної роботи з дітьми та молоддю; сприяння молодіжним організаціям і окремим громадянам у їх культурному і фізичному розвитку, участі в трудовій та суспільно корисній діяльності; здійснення інших повноважень у сфері соціальної роботи з дітьми та молоддю [16, с. 57].

Суб'єкти соціальної роботи з дітьми та молоддю мають право: вносити до органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування пропозиції щодо соціальної роботи з дітьми і молоддю, брати участь в їх реалізації; укладати договори з підприємствами, установами та організаціями, у тому числі зарубіжними, на виконання ними робіт, що сприяють підвищенню ефективності соціальної роботи; створювати агентства, спеціалізовані служби, інші установи соціального спрямування, займатися благодійництвом відповідно до законодавства України; одержувати від підприємств, установ та організацій усіх форм власності інформацію з питань соціальної роботи з дітьми та молоддю; проводити на підприємствах, в установах та організаціях соціологічні

дослідження з проблем молоді; представляти інтереси окремих молодих людей (молодих сімей) в їх відносинах з підприємствами, установами, організаціями; надавати у встановленому порядку підприємствам, установам та організаціям за договорами платні послуги з інформаційно-методичного забезпечення їх діяльності щодо соціального обслуговування дітей та молоді з зарахуванням одержаних коштів на рахунки відповідних центрів соціальних служб для молоді [110, с. 56]. Перелік платних послуг, порядок їх надання і витрачання одержаних коштів встановлюються спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань молодіжної політики. Прибутки від надання платних послуг спрямовуються виключно на соціальне обслуговування і допомогу дітям та молоді [110, с. 79].

Об'єктами соціальної роботи з молоддю є: працююча молодь; безробітна молодь; молодь, яка навчається; молоді сім'ї (у тому числі неблагополучні сім'ї та сім'ї групи ризику); діти і молодь, які мають відхилення в здоров'ї (молоді інваліди, наркозалежна молодь, алкогольнозалежна молодь, хворі на СНІД та ін.); молодь, яка має девіантну поведінку; молодіжні організації та об'єднання; обдарована і талановита молодь; молодь із числа сиріт; біженці і переселенці та інші категорії молоді [36, с. 65].

Головною метою соціальної роботи з дітьми та молоддю є створення умов позитивно орієнтованої соціалізації особистості, що сприяє соціальній адаптації та самореалізації молодого покоління в інтересах особистості й суспільства. Соціальна робота передбачає взаємодію двох пріоритетних аспектів діяльності держави: соціальна опіка, надання різних видів допомоги різним категоріям молоді і діяльність соціальних інституцій, спрямована на розкриття творчого потенціалу молоді [16, с. 216].

Соціальна робота з дітьми та молоддю — діяльність уповноважених органів, підприємств, організацій та установ незалежно від їх підпорядкування і форми власності та окремих громадян, яка спрямована на створення соціальних умов життєдіяльності, гармонійного та різнобічного розвитку дітей та молоді,

захист їх конституційних прав, свобод і законних інтересів, задоволення культурних та духовних потреб [36, с. 79].

Соціальна робота з молоддю підпорядкована основним теоретичним і практичним підходам, які викладені у попередніх підрозділах дослідницької роботи. Однак своєрідність молоді як особливої демографічної групи населення зумовлює специфічні підходи соціальної роботи, які базуються на таких напрямках і технологіях, як соціальна профілактика, соціальне обслуговування, соціальна реабілітація і соціальна допомога.

2.2. Особливості сучасних технологій соціальної роботи з молоддю

Під соціальною роботою з молоддю розуміється професійна діяльність з надання допомоги як окремій молодій людині, так і групам молодих людей з метою покращання чи відновлення їх здатності до соціального функціонування.

Можна визначити дві моделі соціальної роботи з молоддю інтегративну і дефіцитну [58, с. 97].

Інтегративна модель — це соціальна робота в широкому смислі, яка повинна сприяти соціалізації молоді. У цьому аспекті соціальна робота практично співвідноситься з таким видом професійної діяльності, як соціальна педагогіка. Реалізація даної моделі можлива лише через задіяння державно-громадського затратного механізму, використання значних фінансових, а також людських і матеріальних ресурсів [58, с. 109]. Тому більшість країн з ринковою економікою вибирає дефіцитну модель розвитку соціальної роботи, орієнтовану, в першу чергу, на соціально уражені прошарки населення, групи ризику, інвалідів і одиноких, а також дітей і підлітків [58, с. 114].

Головним у соціальній роботі з молоддю є її соціальний захист.

Дослідниками він розглядається як мінімум у чотирьох напрямках.

Соціальний захист процесу формування й розвитку особистості молодшої людини. В основі цього напрямку лежить положення про те, що особистість молодшої людини формується і розвивається відповідно до об'єктивних законів,

що вироблені в процесі тривалої еволюції людини, та послідовності етапів розвитку. Тому соціальний захист процесу розвитку спрямований, насамперед, на максимально можливе забезпечення сприятливого для всіх молодих людей проходження через кожний з етапів розвитку, у якому вирішується певний комплекс завдань, а також сприятливе проходження критичних рівнів [71, с.19].

Якщо ми розглянемо соціальний захист середовища формування і розвитку особистості.

У цьому напрямі увага державних інститутів має бути зосереджена на середовищі проживання молодшої людини й тих його елементах, що сприяють чи перешкоджають процесу формування й розвитку особистості в найширшому діапазоні від екологічних проблем середовища до соціальних, економічних і моральних [93, с. 27].

Якщо ми розглянемо захист прав молодшої людини. То ми можемо виділити що це спеціальний напрям діяльності державних інститутів, націлений на правове забезпечення й регулювання як впливів середовища, так і самого процесу формування і розвитку особистості [71, с. 20].

Але зовсім інша річ цільовий соціальний захист. У рамках цього напрямку йдеться як мінімум про два найважливіші моменти. По-перше, про цільову допомогу молодим людям, родинам, організаціям і суспільним інститутам, що працюють з молоддю, для вирішення конкретних завдань, без чого успішна життєдіяльність є дуже проблематичною. Іншими словами, йдеться про короткострокову цільову програму, коли сама молода людина не в змозі вирішити завдання, чи коли зусилля, витрачені на досягнення результату, ставлять під сумнів сам результат. По-друге, про постійну допомогу тим, хто не може без неї обходитися, існує на межі бідності. В умовах загальної життєвої кризи цей напрям стає особливо важливим та актуальним [35, с. 20].

Соціальний захист у багатьох країнах Західної Європи і США здійснюється на основі відповідного законодавства, діяльності різних соціальних служб, громадських об'єднань і громадських ініціатив за підтримки державних закладів і благодійних фондів. Для ілюстрації можна навести

приклад соціального захисту молоді у ФРН, який має такі напрями: попередження перебування молодої людини у місцях, які можуть являти собою загрозу для її духовного і фізичного здоров'я. До об'єктів, що негативно впливають на молодь, відносяться публічні будинки, наркопритони, а також місця, де молодь схильна до девіантної поведінки; регламентація перебування молодих людей у віці до 16 років у кафе, на дискотеках тощо, зокрема прикріплення до них супроводжуючої особи, яка відповідальна за виховання, чи, наприклад, тимчасове обмеження відвідування кафе; заборона на придбання і споживання алкоголю в громадських місцях (молодим людям у віці до 16 років дозволяється споживати легкі алкогольні напої (пиво, вино і т.ін.) у тому разі, якщо їх супроводжують батьки); заборона дітям і молоді до 15 років курити цигарки в громадських місцях; заборона молодим людям у віці до 18 років брати участь в азартних іграх, зокрема відвідувати зали ігрових автоматів з метою отримання виграшу (це правило не поширюється на дітей, яких супроводжують батьки чи вихователь) [50, с. 30].

Особливо слід відзначити обмеження на перегляд порнографічних фільмів, відеокасет, придбання порнографічної літератури і літератури, що пропагує насильство [44, с. 33].

Соціальна робота в західноєвропейських країнах передбачає також цілий ряд заходів допомоги молоді в галузі працевлаштування, перекваліфікації, організації вільного часу [50, с. 39].

У роботі з молоддю в умовах сучасної України актуальне є використання новітніх зарубіжних технологій у галузі соціальної роботи з молоддю, які отримали узагальнюючу назву «мобільна соціальна робота з молоддю». Сутність мобільної соціальної роботи — контроль за тією частиною молоді, яка не схильна звертатися ні в молодіжні центри, ні в консультаційні пункти, виявляючи схильність до девіантної поведінки і агресивність. Принцип мобільної соціальної роботи це встановлення взаємин і взаємодій з метою проникнення у світ молодих людей, схильних до правопорушень [48, с. 20].

У соціальній роботі з молоддю необхідно враховувати особливості чоловічої соціалізації, пов'язаній з виявом агресії. У цьому аспекті заслуговує на увагу досвід організації діяльності соціальних працівників із «сублімації» агресивності в молодіжному середовищі, тобто перетворення її в доцільну і контрольовану адаптивну форму. Тут можливі різноманітні рішення, а саме: організація секцій американського футболу, боксу, східних єдиноборств тощо [15, с. 45]. Однією з важливих проблем молоді, яким слід приділяти належну увагу, є підготовка до майбутньої професійної діяльності.

Сучасна соціально-економічна ситуація в країні характеризується різноманітними перетвореннями у всіх сферах життя, що супроводжуються активними процесами руйнування звичних поглядів, переконань, установок, ціннісних орієнтацій і заміни їх новими. У професійній сфері це виявляється в тому, що престижними в нашому суспільстві стають професії, які відповідають потребам нових, що народжуються, форм економіки. У той же час такі традиційні професії, як педагог, лікар, військовий, міліціонер тощо стають малопривабливими [22, с. 12].

Це призводить до плинності кадрів у відповідних галузях діяльності, дискваліфікації необхідних для суспільства спеціалістів і їх масового відтоку в інші галузі народного господарства. Наслідком є нестача висококваліфікованих спеціалістів у найважливіших для суспільства сферах: охорони здоров'я, освіти, соціального захисту й т.ін. Така зміна пріоритетів у професійній сфері ускладнює соціально-професійну адаптацію молоді. Молода людина, яка вибирає професію, виходячи лише з її престижності, без врахування власних здібностей, нахилів, можливостей, в майбутньому ризикує виявитися професійно неуспішною і навіть незатребуваною внаслідок перенасичення ринку праці відповідними спеціалістами, що, в свою чергу, провокує масу нових соціальних та психологічних проблем [32, с. 13].

Ще однією суттєвою причиною дезадаптації молодих спеціалістів у професійній сфері є невідповідність співвідношення професійно важливих і професійно небажаних якостей особистості. Як показує практика, на

становлення спеціаліста більшою мірою впливає не сам факт наявності вказаних якостей, а їх усвідомлення людиною і вміння самостійно розвивати професійно важливі й коригувати професійно небажані якості своєї особистості [37, с. 127].

Адекватний вибір професії і стійка мотивація до вибраної професійної діяльності сприяють успішній адаптації молодих спеціалістів у вибраній сфері. У свою чергу, успіх професійного самовизначення залежить від ефективності діяльності спеціалістів, які надають допомогу старшокласникам на етапі вибору професії [39, с. 287]. Така допомога здійснюється через систему профорієнтаційних заходів, найчастіше, в рамках профільних класів загальноосвітніх закладів.

Основними компонентами моделі діяльності, спрямованої на професійне самовираження учнів, можуть бути такі:

Освітній, що реалізується в навчанні і вихованні учнів і передбачає сформованість у них: соціальних знань про особливості вибраної професії, про психологічні особливості спеціаліста, про особливості професійного середовища і спілкування в ньому; спеціальних вмінь комунікативних, організаторських, аналітичних, прогностичних; соціальних навичок, безконфліктного спілкування, рефлексії, самоаналізу. Важливим у цьому процесі є формування ціннісного ставлення до вибраної професії, усвідомлення учнями цінності конкретної праці і професійної відповідальності за результати своєї діяльності [54, с. 58].

Психологічний, який спрямований на психодіагностику індивідуальних особливостей особистості для виявлення і розвитку професійно значущих й психокорекції професійно небажаних якостей особистості. Реалізація психологічного компонента передбачає також психологічне консультування за результатами дослідження і психологічну просвіту учнів, їхніх батьків та вчителів [71, с. 22].

Посередницький, який передбачає організацію спільної діяльності учнів, вчителів, батьків з метою узгодженості професійних планів учнів з

очікуваннями їхніх батьків; координацію їхніх зусиль для реалізації особистої професійної перспективи учнів; інформування учнів і батьків з питань, пов'язаних з вибором майбутньої професії [31, с. 127].

Суб'єкти діяльності з надання допомоги учням у професійному самовизначенні застосовують різноманітні методи: педагогічні, словесні, наочні, практичні, методи формування свідомості особистості (бесіди, диспути, лекції, метод прикладу); методи стимулювання поведінки і діяльності (змагання, заохочення); соціально-психологічні: методи дослідження (методи збору інформації методи діагностики, методи обробки та інтерпретації даних); методи впливу (методи корекції і терапії; методи конструювання і творчості та ін.) [31, с. 148].

Соціальна робота з молоддю є одним з її найважливіших напрямів. Вона потребує наукової обґрунтованості, творчості, ініціативності, наполегливості, системності, координації зусиль різних відомств, що займаються проблемами молоді.

2.3. Механізми та засоби стимулювання самоуправлінської активності молоді в Україні

Молодь є провідною рушійною силою в державі, саме від молоді залежить чи будуть у суспільстві провідні зміни чи почнеться застій та деградація суспільства. Саме від того наскільки молодь задіяна у суспільні процеси, саме від того наскільки держава та громадські організації відкриті до молоді саме від цих факторів залежить те наскільки в майбутньому в нас буде розвинуте громадянське суспільство. Задіяність молоді у суспільних процесах залежить від різних форм участі молоді, саме під час участі і задіяності молодих людей у процесах залежить те наскільки продуктивно відбувається процес соціалізації молодого покоління [109, с. 177]. Первинна соціалізація особистості відбувається в родині, саме участь у житті родини допомагає дітям

та молоді набувати досвід участі в процесах прийняття рішень та відбувається розвиток відчуття соціальної відповідальності [94, с. 123].

Сім'я – один з головних інститутів соціалізації особистості, тому участь в прийнятті рішень у своїй сім'ї дуже важливий вид соціальної діяльності для молоді людини [103, с. 114].

Особистісне зростання молоді людини, усвідомлення нею своїх прав та формування навичок по їх захисту на пряму залежать від того, чи була у дитини можливість брати участь у процесі прийняття рішень на рівні сім'ї. Наприклад: Спільний вибір місця відпочинку, розподіл обов'язків по веденню домашнього господарства, планування сімейного бюджету [103, с. 147].

У житті підростаючої особистості велике значення мають навчальні заклади де людина отримує знання та навички що до соціалізації в суспільстві. Самне від участі у житті навчального закладу який може стати місцем, де молоді люди отримують перший досвід демократичної участі у житті суспільства. Якщо ми подивемось через призму державного управління на управлінську структуру навчального закладу то стає зрозумілим що вона дуже близька до структури державної установи, тому знайомство з її функціонуванням готує молоду людину до активної участі у житті громади та суспільства [100, с. 16]. Будь-яке суспільство вимагає від людини розуміння та поваги, певних правил та норм. Важливим питанням для навчального закладу, як і для сім'ї, є те, як та хто ці правила виробляє, хто їх приймає, і як вони реалізуються. Визначення і прийняття цих правил повинно відбуватися за принципом справедливості. І цінність справедливості має бути вищою за цінність авторитету дорослих. Недотримання цього підходу призведе до того, що в навчальних аудиторіях відбудеться підміна демократичних понять, традиційне ставлення вчителів (викладачів) та управління у навчальних закладах залишатиметься незмінним, а участь учнів (студентів) в організації життя навчального закладу так і залишиться вкрай низькою [26, с. 88].

Наприклад, якщо ми на цей процес подивимось крізь призму соціальної роботи та запровадимо створення та діяльність органів шкільного та

студентського самоврядування, шкільних рад, редакцій молодіжних газет та інших органів. І в першу чергу від молоді залежить будуть ці органи дієвими чи формальними, створеними на папері чи в житті, для представлення інтересів всіх учнів, або окремих груп чи адміністрації закладу [26, с. 97].

На наше переконання участь молоді у процесі прийняття рішень і потрібна, і важлива. Важлива в першу чергу як для самої молоді людини, так і для всієї громади, та Держави в цілому [100, с. 12].

Досліджуючи питання активізація самоуправлінської активності молоді засабами соціальної роботи ми можемо виділити «Участь» яка є основним поняттям для будь-якої демократичної системи. Вона надає молоді більших повноважень, можливостей більшого впливу та ваги в суспільстві, може бути прямою та непрямою. Прикладом непрямої участі може бути вплив через обрання представника класу до Ради учнівського самоврядування. В той же час пряма участь – це безпосередня робота у Раді самоврядування та спільне з дорослими керівниками прийняття рішень щодо життя інших учнів школи [95, с. 12].

Соціальна робота може виділити залученість молоді яка допомагає розвинути впевненість у собі, самоповагу, знання та вміння, необхідні для ефективного впливу на різні процеси, соціалізації, набуття практичних навичок управління [37, с. 127].

Питання активізації самоуправлінської активності молоді засабами соціальної роботи яка на самперед є задіяною до суспільних процесів що є сама по собі розвитком. Мета розвитку — бути вільним та здатним зробити вибір, та жити тим життям, яким хочеш та маєш жити [59, с. 79]. Суспільство вважається розвинутим настільки, наскільки воно забезпечує можливості людей, в тому числі молоді, брати участь в суспільному житті [59, с. 85].

Якщо молоді люди приймають участь у процесах прийняття рішень які є невід'ємним правом будь-якої людини то кожна людини незалежно від віку має право вести себе з достоїнством, право на повагу до оточуючих і відповідно до себе самого, на справедливе ставлення, на свою особисту думку, якщо навіть

вона не збігається з думкою більшості дорослих та однолітків. Діти, підлітки та молодь мають право на участь в житті громади на рівні з дорослими [56, с. 20].

Також можна поставити наголос у цьому питанні на те що участь важлива для усвідомлення молодою людиною прав інших людей на власну думку, відмінну від інших. Перевага участі полягає в розвитку у молоді навичок соціальної співпраці на власному досвіді. Оскільки участь передбачає реальні проекти, то діалог та переговори між молоддю та дорослими керівниками є обов'язковими. Можна також додати те що участь це засіб розвитку та набуття практичних вмінь, навичок. Неможливо чомусь навчитися, розвинути здібності чи набути навички, якщо лише пасивно спостерігаєш. Тільки в процесі участі молоді люди набувають досвід, практичні навички, упевненість у власних силах, необхідні знання [107, с. 127].

Якщо молоді люди приймають участь то вони отримують доступ до різних ресурсів: інформації, знань, інфраструктури, тощо. Кожне місто, село, селище отримає певні переваги, якщо молоді люди, які проживають на їх територіях, будуть небайдужими, готовими брати участь в щоденному житті та впливати на процеси, що відбуваються в громаді. Молоді люди можуть внести значний внесок у життя суспільства та громади. Найкращим експертом у вирішенні проблем молоді є сама молодь. Молоді люди можуть висувати нестандартні ідеї та пропозиції, про які не подумали дорослі керівники [107, с. 178].

Якщо ми розглянемо задіяність молоді до діяльності громади, то соціальна робота розглядає громади як платформу для розвитку та самореалізації молоді на місцевому рівні. У яких молоді люди більшу частину свого часу проводять у середовищі своєї територіальної громади або на роботі з колегами. Громада може послідовно вибудовувати свою місцеву політику. У місцевій спільноті менше, ніж в навчальному закладі, «рамок» та обмежень. І молодіжна ініціативна тут швидше може знайти розуміння та підтримку. Наприклад: Ремонт спортивних майданчиків, прибирання парків, організація спільних святкувань, спортивних змагань, тощо [102, с. 217].

Держава повинна заохочувати участь молодих громадян до суспільних процесів адже саме від реальної участі молоді в житті держави починається з досягнення вісімнадцятирічного віку, коли вони отримують виборче право. Крім участі у виборах молодь може брати участь в обговоренні законопроектів та звертатись в центральні органи влади, ініціювати проведення конференцій, круглих столів та інших заходів з обговоренням різних аспектів реалізації державної молодіжної політики. Для реалізації цього питання на рівні країни створені консультативно дорадчі органи при міських радах та обласних державних адміністраціях які займаються впровадженням та розвитком молодіжної політики у містах та областях нашої країни тим самим включаючи у свої лави не тільки студентську молодь, а також трудову та активну молодь міст та селищ. Саме через цей пласт активної молоді, можна винести на рівень місцевого самоврядування проблемні питання для молоді, які є нагальними не тільки для суспільства, а і для соціальних працівників [57, с. 189].

Прикладом участі молоді в житті держави може бути їх діяльність в національних молодіжних комітетах, Форумі молоді, підготовка пропозицій до проектів програм національного рівня. Залученість до обговорення громадського бюджету, громадські слухання, мітинги, демонстрації, участь у програмах від міністерства, регіональної та місцевої влади [17, с. 337].

Участь у житті міжнародної спільноти. Участь у міжнародних програмах та проектах дозволяє молоді набути новий досвід, який у подальшому збагатить їх діяльність, дозволить розробляти власні програми, розширити свій світогляд, отримати нові приклади для наслідування, змусить вивчити іноземні мови, надасть нові можливості для подальшої інтеграції у міжнародне співтовариство [45, с. 312].

Прикладом участі молоді у міжнародному житті можуть бути молодіжні обміни, робота в міжнародних проектах та програмах.

У загальному визначенні форми участі громадян — є сукупність засобів та технологій реалізації компетенції (прав та можливостей) громадян. Участь молоді у процесах прийняття рішень здійснюється у формах визначених

законодавством, нормативно-правовими актами місцевої влади, а також відповідно до практики, що склалася, у межах компетенції конкретної територіальної громади. Існує безліч форм участі молоді в процесах вирішення соціально-політичних і економічних питань. [39, с. 297].

Одні форми участі захоплюють молодих людей більше, інші менше; деякі можуть бути доречними тільки в певному контексті. Але кожна з цих форм має свій потенціал і свої обмеження.

Також можна розглянути класичні форми участі молоді. Найбільш вживаними і загальноприйнятими в сучасному європейському суспільстві, формами участі з питань молоді є наступні: громадські роботи; участь в різних видах неформального навчання; створення мереж однолітків; залучення молодих людей до навчання їхніх однолітків за принципом «рівний-рівному» (наприклад, програми з пропаганди здорового способу життя тощо); участь в діяльності громадської організації (клубу, молодіжного центру) і виконання обов'язків в цій організації; участь в молодіжних радах, парламентах, форумах, комітетах та інших структурах, як традиційний спосіб участі в прийнятті рішень; участь у консультаціях з молоддю в процесі підготовки управлінських рішень, щоб висловити свою позицію з приводу тієї чи іншої проблеми, внести пропозиції щодо її вирішення; різні види участі молоді в проектах і заходах (як організованих, так і неорганізованих); участь у різного роду громадські кампанії; членство в політичних партіях, радах, групах за інтересами; участь у виборах (щоб голосувати і бути обраним) [16, с. 299].

Альтернативні форми участі Якщо подивитися, скільки молодих людей реально залучені до класичних форм участі, на тлі світової пандемії та заборони на проведення масштабних заходів, реалізації програм національно патріотичного виховання молоді та молодіжних ініціатив то стає зрозумілим, що їх кількість неухильно знижується. Але це аж ніяк не означає, що молодь втрачає інтерес до участі у вирішенні суспільних справ [19, с. 212].

Виявляється, що більшість молодих людей хочуть бути задіяні і впливати на рішення, що приймаються суспільством, але вони хочуть робити це більш

індивідуальною і «разовій» основі, поза участю в рамках традиційних структур і механізмів. Такий висновок має важливе значення для всіх, хто зайнятий у сфері молодіжної політики: молоді люди повинні отримати можливість експериментувати і знаходити правильні способи бути залученими, навіть якщо це означає зосередитися тільки на нетрадиційних формах участі [37, с. 127].

В даний час не існує чіткого визначення того, що мається на увазі під альтернативними формами участі, але різні джерела наводять такі приклади: участь в нових соціальних рухах, що відрізняються відмовою від звичайних методів політичної організації і вираження думок і експериментують з новими формами соціальних відносин, гуманітарних і культурних цінностей; організація груп підтримки; флеш-моби; акції прямої дії (демонстрації, пікети і т.д.) [37, с. 129].

Останнім часом все більшої популярності набуває використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для збору інформації, вираження думки, впливу на прийняття рішення. Наприклад, такі як: організація форумів для обговорення актуальних проблем; підпис петицій; створення тематичних груп в соціальних мережах [37, с. 127].

Також в рамках нашого дослідження ми розглянемо участь молоді у діяльності організацій громадянського суспільства. Дієвим інструментом впливу молодих громадян на розвиток своєї громади є їх участь у діяльності інститутів громадянського суспільства. До них відносять різного роду об'єднання, які мають такі чотири ознаки:

1) здійснюють на добровільній основі колективні ініціативи щодо захисту прав своїх членів чи досягненню своїх інтересів;

2) є незалежні від органів публічної влади;

3) не прагнуть отримувати прибуток;

4) погоджуються діяти у межах встановлених політико-правових норм.

Такі структури утворюють внутрішньо динамічну систему громадянського суспільства [39, с. 291]. На сьогодні в науковій та професійній літературі можемо зустріти вживання терміну «організації громадянського суспільства».

Проте так і не склалося єдиного терміну для таких організацій. Вживаються різні узагальнюючі терміни відносно таких організацій: — «неурядові організації» (НУО), — «недержавні організації» (НДО), — «неприбуткові організації» (НПО), — «громадські об'єднання» (ГО). Виходячи з визначення громадянського суспільства, виділяють наступні категорії організацій громадянського суспільства: релігійні організації, професійні спілки, благодійні організації, національно-культурні товариства, творчі спілки, фізкультурно-спортивні організації, громадські об'єднання тощо. Участь в діяльності таких організацій дозволяє молодій людині бути причетною до вирішення різних проблем як на місцевому, регіональному, так і національному та міжнародному рівнях [40, с. 340].

Дивлячись через призму соціальної роботи на впровадження ефективної та цілеспрямованої молодіжної політики в Україні в умовах децентралізації можливе лише за умови об'єднання зусиль і координації діяльності органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та молодіжного представництва. Міністерством молоді та спорту разом із представниками державного та громадського секторів, місцевого самоврядування, експертами, молодіжними лідерами розроблено модель реалізації молодіжної політики в умовах децентралізації, яка була схвалена на засіданні колегії Мінмолодьспорту 21 грудня 2017 року [76, с. 17].

Модель формує новий підхід організації діяльності — від «роботи з молоддю» до «молодіжної участі» та ґрунтується на міжсекторальній взаємодії і координації зусиль усіх зацікавлених сторін, враховує територіальні особливості молодіжної роботи відповідно конкретних потреб молоді. Таким чином, на національному рівні центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування молодіжної політики та її реалізацію, є Міністерство молоді та спорту, яке в умовах децентралізації має виконувати такі функції: нормативно-правове забезпечення; формування стратегії розвитку та пріоритетних напрямів молодіжної політики, зокрема виховання свідомої й відповідальної молоді; забезпечення підвищення кваліфікації молодіжних

працівників; методична підтримка, зокрема з урахуванням міжнародного досвіду та найкращих практик; фінансування або сприяння в залученні фінансових коштів на реалізацію програм, проектів, конкурсів тощо [37, с. 127].

Регіональний рівень має відповідати за реалізацію молодіжної політики в рамках підходів, запропонованих на національному рівні, зокрема в межах Державної програми «Молодь України». На місцевому рівні також можуть бути розроблені та ухвалені регіональні програми, орієнтовані на потреби молоді, з урахуванням місцевих особливостей. Місцевий рівень характеризується тим, що децентралізація передбачає збільшення відповідальності на місцях, перегляд можливостей для реалізації молодіжної політики на місцевому рівні, відповідно функцій основних гравців [26, с. 227].

Відтак пропонується структурно-функціональна модель реалізації молодіжної політики на рівні ОТГ, яка враховує міжсекторальну взаємодію та координацію зусиль усіх заінтересованих сторін, з огляду на стратегічні напрями державної молодіжної політики, так і особливості ОТГ, що визначаються конкретними потребами молоді, залежно від основного типу громади (сільська, селищна або міська ОТГ) [37, с. 107].

Запропонована модель зосереджує увагу на тому, що молодіжна політика все одно інтегрує в собі усі інші сфери відповідальності по роботі з молоддю: освіта, працевлаштування та ринок праці, культурний розвиток, соціальний захист тощо та передбачає використання існуючої структури і формування нової, якщо її немає, з урахуванням функцій різних відповідальних суб'єктів на місцевому рівні [37, с. 118].

Для ефективної реалізації молодіжної політики на рівні громади важливо передбачити: необхідну інфраструктуру молодіжної політики, у тому числі здійснення її організаційного та фінансового забезпечення; забезпечення діяльності молодіжних центрів і молодіжних працівників; сприяння формуванню та розвитку інститутів громадянського суспільства; налагодження міжгалузевої та міжсекторальної взаємодії у молодіжній роботі; здійснення оцінки ефективності молодіжної роботи на рівні громади (відповідно до

розроблених показників) і звітування перед громадою про стан роботи з молоддю; забезпечення умов молодіжної участі та молодіжного громадського контролю. Важливим на сьогодні є не тільки забезпечення координації молодіжної роботи, але й активне залучення молоді до життя місцевих громад. Для представників ОТГ, які безпосередньо займаються роботою з молоддю, відправною точкою у цьому процесі є визначення кількісних, вікових та інших характеристик цільової групи й оцінка її потреб. Результати оцінки дають можливість виділити молодіжну політику в окремий напрям стратегії розвитку ОТГ як на етапі формування такої стратегії, так і шляхом імплементації у вже існуючу стратегію. Виокремлення молодіжної політики в напрям роботи виконавчих органів ОТГ також передбачає реалізацію наступного кроку, а саме бюджетування такої діяльності (залучення не тільки бюджетних коштів, але й донорських коштів, коштів представників бізнесу) [2, с. 45].

Забезпечення координації соціальної роботи яка займається молодіжною роботою та активного залучення молоді до життя місцевих громад можливе за умови формування молодіжної інфраструктури в об'єднаних територіальних громадах, що передбачає підтримку та розвиток діючих і створення нових молодіжних центрів молодіжних просторів (на рівні спроможних ОТГ) та запровадження діяльності молодіжних працівників (на рівні сільських та селищних ОТГ). Основним кроком, що підтвердить спроможність громади ефективно реалізувати молодіжну політику, є створення молодіжного центру молодіжного простору, що зосереджував би необхідні для молоді послуги, можливості проведення вільного часу та всебічного розвитку [1, с. 12].

Координаційний орган такого центру простору може бути комунальною установою, приватною структурою, громадським об'єднанням, але коло функцій одне й те саме. Створення такого молодіжного простору молодіжного центру може відбуватися на базі об'єктів існуючої молодіжної інфраструктури, які не використовуються або мало використовуються населенням ОТГ. Такий простір центр може діяти у будь-яких наявних у населеному пункті об'єктах:

клуб, бібліотека, виконком, загальноосвітній навчальний заклад, спортивні заклади, центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді тощо [3, с. 20].

Водночас досвід діяльності молодіжних центрів в Україні показує, що окреме приміщення, розташоване у доступному та досяжному для молоді місці, є однією з умов ефективної роботи молодіжного центру. Молодіжний центр молодіжний простір є осередком практичної роботи з молоддю та об'єднання суспільно активної молоді. Напрями роботи центру формуються відповідно до потреб та інтересів молоді населеного пункту [4, с. 12].

Потрібно зробити наголос на тому, що молодіжний простір громади має стати не тільки місцем надання певного набору послуг, але й первинним осередком громадянської активності молоді, приміром, через механізм створення молодіжного консультативно-дорадчого органу (наприклад, молодіжна рада) ОТГ серед громадських активістів, представників молодіжних громадських об'єднань [4, с. 17].

Важливим аспектом у засобах соціальної роботи з молоддю, у процесі запровадження нової моделі реалізації молодіжної політики на рівні громад є створення дієвої системи збору, обробки й реагування на запити та місцеві молодіжні ініціативи. Запити формуються на рівні виконавчих органів ОТГ спільно з громадськістю [8, с. 10].

Таким чином, молодіжна політика в умовах децентралізації орієнтована на формування комфортного середовища для життя та розвитку молоді в громадах, а пріоритетними напрями її реалізації є фінансове та кадрове забезпечення, розвиток молодіжної інфраструктури і залучення молоді до процесу розроблення й ухвалення рішень та контролю за їх виконанням [8, с. 127].

Підводячи підсумок до даного розділу, можна зазначити, що розвиток молодіжних об'єднань в першу чергу залежить від політики яка проводиться в державі саме від того як держава зацікавлює молодь, як соціальні працівники досліджують питання молоді на державному рівні та від того як проблеми молоді вирішуються державою, соціальними службами, громадськими

організаціями та різними фахівцями які працюють у цій сфері. Питання участі гостро стоїть не тільки у фахівців соціальної сфери, а і у органв місцевого самоврядування. Адже задіяність до суспільних процесів допомагає молодій людині знайти нові знайомства, зв'язки, отримати перше робоче місце або навідь продвинути по кар'єрній дробині. Виходячи з цього розділу ми можемо сказати що головним завданням для соціальних працівників які займаються такою категорію як молодь є допомога молоді в самоактивізації та самоуправлінні на рівні місцевого самоврядування та на рівні закладів освіти. Адже соціалізована, освідчена та незалежна молодь є залогом успішності, розвитку, прогресу та модернізації сучасного суспільства.

РОЗДІЛ 3

ПРАКСЕОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СТИМУЛЮВАННЯ САМОУПРАВЛІНСЬКОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

3.1. Основні перспективи розвитку молодіжних ініціатив на державному рівні в Україні

Реформування державного управління, місцевого самоврядування та територіальної організації влади є невід'ємною частиною стратегічних перетворень в Україні. Від ефективної реалізації реформ, розмежування повноважень між органами виконавчої влади та місцевого самоврядування на засадах субсидіарності й децентралізації значною мірою залежить становлення інститутів прямого народовладдя, формування спроможних громад, доступність і належна якість послуг у різних сферах [44, с. 27]. Децентралізація це реформа проведена в Україні для того щоб більша частина коштів залишалась на місцях і громади самі вирішували як ними розпряджатись, а це в свою чергу змінює тип державного управління в країні. Передача нових повноважень та потужного фінансового ресурсу на місця дозволила підвищити спроможність громад і змінити вектор їх руху на розвиток [44, с. 35].

Становлення громадянського суспільства актуалізує завдання розробки дієвих механізмів участі об'єднань громадян у процесі формування та реалізації державної, регіональної та місцевої молодіжної політики. Внесок недержавних організацій у вирішення соціальних проблем суспільства взагалі і молоді зокрема визначається значною мірою станом партнерських відносин між органами влади та громадськими об'єднаннями [46, с. 2]. Таким чином, молодіжна політика в умовах децентралізації має бути орієнтована на формування комфортного середовища для життя та розвитку молоді в громадах, а пріоритетними напрямками її реалізації стають фінансове та кадрове забезпечення, розвиток молодіжної інфраструктури й залучення молоді до

процесу розроблення й ухвалення рішень та контролю за їх виконанням [3, с. 8].

Упродовж 2014 – 2019 рр. відбувається небачене з кінця 1980-х рр. посилення ролі громадянського суспільства в основних напрямках діяльності держави шляхом волонтерської підтримки оборони від зовнішньої агресії, контролю за діями органів влади, ухваленням та реалізацією державних рішень при проведенні низки реформ та в боротьбі з корупцією [28, с.39].

Загалом аналіз динаміки інституалізації громадянського суспільства після Революції гідності, що базується на даних ЄДРПОУ Державної служби статистики без урахування тимчасово окупованої території АР Крим і м.Севастополя та окремих районів Донецької та Луганської областей, засвідчує тенденцію до зменшення у 2014 – 2015 рр. кількості зареєстрованих в Україні громадських об'єднань (на 1 січня 2014 р. зареєстровано 77 286 громадських організацій, на 1 січня 2015 р. – 75 828, на 1 лютого 2016 р. – 70 595). Натомість у 2016 р. та в I кварталі 2017 р. спостерігається тенденція до зростання їхньої кількості (на 1 січня 2017 р. зареєстровано 75 988 таких організацій, на 1 квітня 2017 р. – 77 252) [63; 64].

Міністерством молоді та спорту разом із представниками державного та громадського секторів, місцевого самоврядування, експертами, молодіжними лідерами розроблено модель реалізації молодіжної політики в умовах децентралізації, яка була схвалена на засіданні колегії Мінмолодьспорту 21 грудня 2017 року. Модель формує новий підхід організації діяльності – від «роботи з молоддю» до «молодіжної участі» та ґрунтується на міжсекторальній взаємодії і координації зусиль усіх зацікавлених сторін, враховує територіальні особливості молодіжної роботи відповідно конкретних потреб молоді [62, с. 9].

Таким чином, на національному рівні центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування молодіжної політики та її реалізацію, є Міністерство молоді та спорту, яке в умовах децентралізації має виконувати такі функції:

- нормативно-правове забезпечення;

- формування стратегії розвитку та пріоритетних напрямів молодіжної політики, зокрема виховання свідомої й відповідальної молоді;
- забезпечення підвищення кваліфікації молодіжних працівників;
- методична підтримка, зокрема з урахуванням міжнародного досвіду та найкращих практик;
- фінансування або сприяння в залученні фінансових коштів на реалізацію програм, проектів, конкурсів тощо [75, с. 12].

Регіональний рівень має відповідати за реалізацію молодіжної політики в рамках підходів, запропонованих на національному рівні, зокрема в межах Державної програми «Молодь України». На своєму рівні також можуть бути розроблені та ухвалені регіональні програми, орієнтовані на потреби молоді, з урахуванням місцевих особливостей [26, с. 10].

Місцевий рівень характеризується тим, що децентралізація передбачає збільшення відповідальності на місцях, перегляд можливостей для реалізації молодіжної політики на місцевому рівні, відповідно функцій основних гравців.

Відтак пропонується структурно-функціональна модель реалізації молодіжної політики на рівні ОТГ, яка враховує міжсекторальну взаємодію та координацію зусиль усіх заінтересованих сторін, з огляду на стратегічні напрями державної молодіжної політики, так і особливості ОТГ. Ці особливості визначаються конкретними потребами молоді, залежно від типу громади (сільська, селищна або міська ОТГ). Запропонована модель зосереджує увагу на тому, що молодіжна політика все одно інтегрує в собі усі інші сфери відповідальності по роботі з молоддю: освіта, працевлаштування та ринок праці, соціальний захист тощо та передбачає використання існуючої структури і формування нової, якщо її немає, з урахуванням функцій різних відповідальних суб'єктів на місцевому рівні [26, с. 12].

Для ефективної реалізації молодіжної політики на рівні громади важливо передбачити:

- необхідну інфраструктуру молодіжної політики, у тому числі здійснення її організаційного та фінансового забезпечення;

- забезпечення діяльності молодіжних центрів і молодіжних працівників;
- сприяння формуванню та розвитку інститутів громадянського суспільства;
- налагодження міжгалузевої та міжсекторальної взаємодії у молодіжній роботі;
- здійснення оцінки ефективності молодіжної роботи на рівні громади (відповідно до розроблених показників) і звітування перед громадою про стан роботи з молоддю;
- забезпечення умов молодіжної участі та молодіжного громадського контролю [56, с. 120].

Важливим на сьогодні є не тільки забезпечення координації молодіжної роботи, але й активне залучення молоді до життя місцевих громад.

Для представників ОТГ, які безпосередньо займаються роботою з молоддю, відправною точкою у цьому процесі є визначення кількісних, вікових та інших характеристик цільової групи й оцінка її потреб. Результати оцінки дають можливість виділити молодіжну політику в окремий напрям стратегії розвитку ОТГ як на етапі формування такої стратегії, так і шляхом імплементації у вже існуючу стратегію [43, с. 67].

Виокремлення молодіжної політики в напрям роботи виконавчих органів ОТГ також передбачає реалізацію наступного кроку – бюджетування такої діяльності (залучення не тільки бюджетних коштів, але й донорських коштів, коштів представників бізнесу) [8, с. 112].

Забезпечення координації молодіжної роботи та активного залучення молоді до життя місцевих громад можливе за умови формування молодіжної інфраструктури в об'єднаних територіальних громадах, що передбачає підтримку та розвиток діючих і створення нових молодіжних центрів, молодіжних просторів (на рівні спроможних ОТГ) та запровадження діяльності молодіжних працівників (на рівні сільських та селищних ОТГ) [8, с. 118].

Основним кроком, що підтвердить спроможність громади ефективно реалізувати молодіжну політику, є створення молодіжного центру, молодіжного простору, що зосереджував би необхідні для молоді послуги, можливості проведення вільного часу та всебічного розвитку [5, с. 99].

Координаційний орган такого центру, простору може бути комунальною установою, приватною структурою, громадським об'єднанням, але коло функцій одне й те саме. Створення такого молодіжного простору, молодіжного центру може відбуватися на базі об'єктів існуючої молодіжної інфраструктури, які не використовуються або мало використовуються населенням ОТГ. Такий простір, центр може діяти у будь-яких наявних у населеному пункті об'єктах: клуб, бібліотека, виконком, загальноосвітній навчальний заклад, спортивні заклади, центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді тощо. Водночас досвід діяльності молодіжних центрів в Україні показує, що окреме приміщення, розташоване у доступному та досяжному для молоді місці, є однією з умов ефективної роботи молодіжного центру [41, с. 80].

Молодіжний центр, молодіжний простір є осередком практичної роботи з молоддю та об'єднання суспільно активної молоді. Напрями роботи центру формуються відповідно до потреб молоді населеного пункту [5, с. 99].

Потрібно зробити наголос на тому, що молодіжний простір громади має стати не тільки місцем надання певного набору послуг, але й первинним осередком громадянської активності молоді, приміром, через механізм створення молодіжного консультативно-дорадчого органу (наприклад, молодіжна рада) ОТГ серед громадських активістів, представників молодіжних громадських об'єднань [23, с. 127].

Важливим аспектом у процесі запровадження нової моделі реалізації молодіжної політики на рівні громад є створення дієвої системи збору, обробки й реагування на запити та місцеві молодіжні ініціативи. Запити формуються на рівні виконавчих органів ОТГ спільно з громадськістю [54, с. 67].

Таким чином, молодіжна політика в умовах децентралізації орієнтована на формування комфортного середовища для життя та розвитку молоді в

громадах, а пріоритетними напрями її реалізації є фінансове та кадрове забезпечення, розвиток молодіжної інфраструктури і залучення молоді до процесу розроблення й ухвалення рішень та контролю за їх виконанням.

Зростання чисельності молоді, залученої до діяльності організацій громадянського суспільства, фіксують проведені в Україні соціологічні дослідження: у 1996 р. кількість молодих людей у віці 18 – 35 років, які були активними членами громадських об'єднань, становила 11 %, у 2011 р. цей показник становив 21,5 %, а за результатами 2015 р. – уже 37,0 % [99, с .4].

На сьогодні в Україні переважає неформальна громадянська активність молоді. На противагу зростанню громадянської активності молоді, що спостерігається останнім часом, участь молодих людей у громадських молодіжних об'єднаннях, а саме у Міських молодіжних радах які є консультативно дорадчими органами при міських радах, молодіжні організації, спілки залишається (як і в попередні роки) дуже низькою. За результатами дослідження «Молодь України – 2018», лише 2 % української молоді є членами молодіжних організацій і 7 % іноді відвідують їхні заходи. Близько третини представників української молоді (35 %) не знає про існування в Україні молодіжних громадських організацій та їхню діяльність, 34 % знають лише, що такі організації існують, 21 % знають про діяльність молодіжних організацій зі ЗМІ, але не відвідують відповідних заходів [96; 97; 99].

Така ситуація продовжує спостерігатися і дотепер. Згідно з результатами дослідження «Молодь України – 2019» не залучення сучасної молоді до заходів молодіжної роботи насамперед пов'язане з нестачею часу (39,2 %) та суб'єктивними уподобаннями молоді (33,9 %); водночас 17,5 % молодих осіб, відповідаючи на запитання «З яких причин Ви не брали участі в жодному з вищеперерахованих заходах молодіжної роботи?», зазначили, що їм не вдалося знайти інформацію про такі заходи в їх населеному пункті, а 16,8 % молоді вважає, що такі заходи нецікаві для осіб їхнього віку [64; 103; 74; 90].

Проаналізувавши цю інформацію я можу лише підтвердити достовірність цих даних, адже я є вже протягом п'яти років є депутатом консультативно

дорадчого органу Запорізької міської ради та активно займають волонтерською діяльністю в місті Запоріжжя. Саме протягом всього цього часу мені доводилось працювати зі студентським самоврядуванням вузів та коледжів міста Запоріжжя і так це дійсно проблема адже із двісті тисяч мешканців молодіжного віку міста на громадських, міських заходах були задіяні та відвдували їх одні і ті самі особи, а це приблизно 200 чоловік на все місто. Наведені результати демонструють обмеженість або відсутність інформаційного забезпечення діяльності молодіжних громадських об'єднань, низький рівень залучення молоді до участі в молодіжних проектах [66; 98].

Водночас 88 % респондентів зазначили щонайменше одну з громадських ініціатив, у яких вони участі не брали, але були б зацікавлені взяти. Серед ініціатив, у яких потенційно зацікавлена більшість молодих людей – допомога дітям у кризових ситуаціях; дії на захист прав чи інтересів, що безпосередньо стосуються представників молоді чи їхніх родин, друзів (наприклад, проти нелегального будівництва); дії, спрямовані на розвиток інфраструктури в місці проживання; дії, спрямовані на боротьбу з корупцією [64; 103].

Водночас у 2019 р. згідно з результатами репрезентативного соціологічного дослідження «Молодь України – 2019» 56,3 % респондентів вважає важливими профорієнтаційні заходи та необхідність у сприянні працевлаштування з боку молодіжних центрів та 62,5 % вважають підтримку талановитої молоді найбільш затребуваним напрямом державної молодіжної політики [98; 99]. Згідно з даними дослідження «Молодь України – 2019» насамперед опитана молодь хотіла б відвідувати спортивні (35,7 %) та профорієнтаційні заходи (31,7 %), потім різноманітні заходи з розвитку лідерських якостей та здійснення власного проекту (26,5 %), творчі заходи (25,9 %) та заходи з організації та ведення власної справи (23,5 %), і лише потім – з питань організації дозвілля (14,4 %) та громадської і волонтерської діяльності (10,4 %) [97, с. 3].

З метою створення сприятливих умов для розвитку громадянського суспільства, зокрема молодіжних громадських організацій, налагодження

ефективної взаємодії громадськості з органами державної влади, органами місцевого самоврядування та ОТГ на засадах партнерства, забезпечення додаткових можливостей для реалізації та захисту прав і свобод людини і громадянина, задоволення суспільних інтересів з використанням різноманітних форм демократії участі, громадської ініціативи та самоорганізації в Україні створено відповідну законодавчу базу.

Це закони України «Про громадські об'єднання», «Про молодіжні та дитячі громадські організації», «Про благодійну діяльність та благодійні організації», «Про професійних творчих працівників та творчі спілки», «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності», «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності» тощо. Указом Президента України від 26 лютого 2016 р. № 68/2016 прийнято Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016 – 2020 рр. Водночас Президент України 4 листопада 2016 р. затвердив Положення про Координаційну раду сприяння розвитку громадянського суспільства та її персональний склад [97, с. 14].

На підтримку проектів і заходів громадських об'єднань і молодіжних ініціатив розроблено і затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 18 лютого 2016 р. № 148 Державну цільову соціальну програму «Молодь України» на 2016 – 2020 рр. Її мета полягає у створенні сприятливих умов для розвитку та самореалізації української молоді, формування її громадянської позиції та національно-патріотичної свідомості. Реалізація Державної цільової соціальної програми «Молодь України» передбачає надання фінансової підтримки на реалізацію соціально важливих проектів молодіжних і дитячих громадських організацій. Лідером і координатором забезпечення такої підтримки та взаємодії з інститутами громадянського суспільства є Міністерство молоді та спорту України (Мінмолодьспорту) [85; 86].

Зокрема, відповідно до звіту Уряду за 2017 р. за підтримки цього міністерства 29 молодіжні та дитячі громадські організації реалізували 41 проект, до яких залучено приблизно 600 827 молодих людей. Згідно з

результатами незалежного громадського моніторингу «Забезпечення прозорості системи підтримки заходів громадських організацій з метою реалізації державної молодіжної політики в Україні», що здійснюється за підтримки Міжнародного фонду «Відродження», більшість учасників заходів від громадських організацій, які здійснюють проекти за кошти Мінмолодьспорту, задоволені рівнем заходів. Більшість учасників оцінили заходи дуже позитивно – на 3 – 4 бали за 4 – бальною шкалою. Майже всі відповіли, що було легко стати учасником. Більшість опитаних зазначили, що раніше не брали участі в цьому заході, лише 200 відповіли, що брали участь один раз. Серед учасників 50 % – молоді люди віком 18 – 25 років, 33 % – 26 – 39 років [80, с. 5].

Моніторинг проводили в серпні – грудні 2019 р. У ньому брали участь також представники конкурсної комісії від Мінмолодьспорту. Мета проекту – не стільки дізнатися, що відбувалося, а зрозуміти тренди і тенденції, які відбувалися в конкурсі, і запропонувати такі зміни, щоб процес був більш прозорим і відкритим для громадських організацій, для молоді, щоб результати проектів збігалися з цілями і завданнями конкурсу. Учасники моніторингу відвідали 59 заходів від 17 громадських організацій та проанкетували понад тисячу учасників заходів. Аналізували також кошторис проекту, висвітлення інформації в пресі та зворотний зв'язок від самих громадських організацій щодо того, як поліпшити співпрацю з міністерством [103, с. 10].

Активно залучається молодь до процесу підтримки реформ в Україні. Зокрема, з травня 2018 р. Мінмолодьспорту спільно з Українською академією лідерства та за підтримки проекту USAID «Підтримка організацій-лідерів у протидії корупції в Україні «ВзаємоДія» (SACCI) розпочало реалізацію проекту «Державотворець», спрямованого на ознайомлення молоді з публічною адміністрацією та процесами державотворення, її залучення до розроблення, ухвалення управлінських рішень і контролю за їх виконанням, зокрема щодо дотримання антикорупційного законодавства, подальшої професійної діяльності на державній службі та службі в органах місцевого самоврядування через організацію освітньо-профорієнтаційних стажувань [103, с. 14].

Мені довелось побувати учасником цієї програми і хочу зазначити що це дійсно цікаво, корисно, це безцінний опит як для особи яка не є посадовою особою, побувати в ролі держслужбовця та поглибитись в світ документообігу адміністрації. Саме участь у цій програмі, а я стажувався в Управлінні молоді фізичної культури та спорту ЗОДА, дала мені нові знайомства, відчув на собі усю специфіку роботи державної служби, а найцікавішим було знайомство з фахівцями інших управлінь та департаментів цієї установи. Водночас відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 23 травня 2018 р. стартував пілотний проект щодо запровадження Національної програми стажування в центральних органах виконавчої влади. Цей проект передбачає відпрацювання механізму залучення молоді до стажування в міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади, а також у Секретаріаті Кабінету Міністрів України. Координатором пілотного проекту є Міністерство економічного розвитку і торгівлі, яке стало його ініціатором [85; 86; 87].

Згідно з умовами проведення конкурсу взяти участь у прозорому конкурсному відборі на стажування можуть студенти вищих навчальних закладів, які завершують навчання на ступінь бакалавра, магістра або отримали диплом бакалавра чи магістра менш ніж за 5 років до реалізації програми. Претенденти мають вільно володіти державною мовою та однією з офіційних мов Ради Європи [88, с. 2].

Наприкінці червня 45 стажерів розпочали роботу в міністерствах та Секретаріаті Кабінету Міністрів України в межах Національної програми стажувань. Стажери працюватимуть з керівниками стажування: заступниками міністрів, директорами департаментів та генеральними директорами директоратів. Учасники Національної програми стажувань братимуть участь у розробці політик, аналізуватимуть інформацію та офіційні документи, готуватимуть презентації та інформаційні довідки [73].

Пілотний проект тривав до 30 вересня. Після завершення проекту Уряд отримав пропозиції щодо вдосконалення законодавства з питань стажування громадян України з молоді та розгляне можливість запуску Національної

програми стажування на всеукраїнському рівні. Ця Національна програма «дозволить залучити молодих, амбітних фахівців до роботи на державній службі», що є вкрай важливим для виконання пріоритетних завдань Уряду в рамках реформування державної служби в країні [72; 73].

Також в Україні стартувала унікальна освітня програма «Публічне адміністрування у сфері молодіжної політики» з підготовки фахівців для налагодження ефективної роботи з молоддю своїх громад [63, с. 3].

У березні 2018 р. відбулася офіційна презентація цього проекту, який реалізовує громадська організація «Освітньо-аналітичний центр розвитку громад» спільно з Тернопільським національним економічним університетом, Мінмолодьспорту, Комітетом Верховної Ради з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту та туризму за підтримки Програми «U-LEAD з Європою» [56, с.19].

Учасниками пілотного проекту «Публічне адміністрування у сфері молодіжної політики» стануть 20 представників 8 ОТГ на заході України. Проект представлятимуть органи місцевого самоврядування 50 % учасників, ще 50 % – лідери громадських організацій. Вікова категорія – 20 – 35 років. Унікальність програми «Публічне адміністрування у сфері молодіжної політики» полягає, зокрема, у тому, що участь у ній братимуть представники органів місцевого самоврядування та молоді активісти, які будуть навчатися співпрацювати. Також між навчальними сесіями учасники програми реалізовуватимуть певні завдання у своїх громадах, а фінальним результатом участі в програмі стане випускна робота, яка буде пов'язана з напрацюванням концепцій розвитку молоді у власній громаді [52, с.104].

Освітня програма проекту складалася з трьох сесій – загалом 100 академічних та 100 дистанційних годин. До навчального процесу залучили провідних науково-педагогічних працівників, керівників та менеджерів громадських організацій, народних депутатів та представників Мінмолодьспорту. Перша сесія була орієнтована на опанування слухачами знань соціальної психології та ювентології, також будуть вивчати питання

співпраці з представниками окремих молодіжних субкультур, вивчати психологію управління, стратегію та тактику формування іміджу керівника і лідера. На другій сесії слухачі більше вивчатимуть основи права і менеджменту, організацію діяльності молодіжних організацій, інформаційноуправлінські технології. Третя сесія безпосередньо формувала знання та практичні навички, пов'язані з реалізацією державної молодіжної політики – організація роботи служб у справах молоді, діяльність молодіжних громадських організацій, вивчення інструментарію, як залучити молодь до управління громадами [97, с. 12].

Ефективність молодіжної політики в Україні в умовах децентралізації значною мірою залежить лише від єдності та скоординованості дій виконавчої влади, місцевого самоврядування і молодіжного представництва. Мінмолодьспорту разом із представниками державного та громадського секторів, місцевого самоврядування, експертами, молодіжними лідерами розробило Модель реалізації молодіжної політики в умовах децентралізації, яка була схвалена на засіданні колегії відомства 21 грудня 2017 р. та рекомендована до впровадження [97, с. 15].

Ця модель формує новий підхід – від «роботи з молоддю» до «молодіжної участі». Вона ґрунтується на міжсекторальній взаємодії і враховує територіальні особливості молодіжної роботи відповідно до конкретних потреб молоді (див. Додаток Д). Таким чином, на національному рівні центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію молодіжної політики, є Мінмолодьспорту, яке в умовах децентралізації має виконувати такі функції: – нормативно-правове забезпечення; – формування стратегії розвитку та пріоритетних напрямів молодіжної політики; – забезпечення підвищення кваліфікації молодіжних працівників; – методична підтримка з урахуванням міжнародного досвіду та кращих практик; – фінансування або сприяння в залученні фінансових коштів на реалізацію програм, проектів тощо [37, с. 127].

Регіональний рівень має відповідати за реалізацію молодіжної політики в межах підходів, запропонованих на національному рівні, зокрема в межах

Державної програми «Молодь України». На своєму рівні також можуть бути розроблені та ухвалені регіональні програми, орієнтовані на потреби молоді, з урахуванням місцевих особливостей. Місцевий рівень характеризується тим, що децентралізація передбачає збільшення відповідальності на місцях, перегляд можливостей для реалізації молодіжної політики на місцевому рівні, відповідно до функцій основних гравців. Пропонована структурно-функціональна модель реалізації молодіжної політики на рівні ОТГ зосереджує увагу на тому, що молодіжна політика інтегрує в собі всі інші сфери відповідальності по роботі з молоддю: освіту, працевлаштування та ринок праці, культурний розвиток, соціальний захист тощо [64, с. 57].

Для ефективної реалізації молодіжної політики в ОТГ важливо передбачити: – необхідну інфраструктуру молодіжної політики, у тому числі її організаційне та фінансове забезпечення; – забезпечення діяльності молодіжних центрів і молодіжних працівників; – розвиток інститутів громадянського суспільства; – міжгалузеву та міжсекторальну взаємодію в молодіжній роботі; – оцінювання ефективності молодіжної роботи і звітування перед громадою про стан роботи з молоддю; – забезпечення умов молодіжної участі та молодіжного громадського контролю [61, с. 307].

Важливим на сьогодні є не тільки забезпечення координації молодіжної роботи, але й активне залучення молоді до життя місцевих громад. За результатами соціологічного дослідження «Молодь України – 2019» 48,8 % молоді знає, що в країні відбувається реформа децентралізації. Молодь ставиться позитивно до реформи децентралізації влади (55,6 %) та має високий потенціал для реалізації молодіжної політики на місцях [97, с. 16]. Більш обізнаною щодо реформи децентралізації в країні є молодь, яка мешкає на півдні (58,2 %) та в центрі (51,8 %) країни. Особисто брати участь у процесі розбудови та розвитку своєї об'єднаної територіальної громади 37 % молодих людей готові [99, с. 3].

Відповідаючи на запитання «Якщо б Ви мали можливості для втілення реальних проектів щодо розвитку території Вашого проживання, що з

переліченого нижче є для Вас найважливішим зараз або буде найважливішим у найближчі три роки?» молодь, насамперед, обрала для себе таку актуальну інфраструктурну проблематику в найближчій перспективі та в найближчі три роки, як відкриття, облаштування, ремонт, реконструкція доріг та тротуарів (66,8 % та 37,4 % відповідно), лікарень і амбулаторій (47,4 % та 33,8 % відповідно) та місць відпочинку у громаді (42 % та 40,9 % відповідно).

Однак пріоритети відкриття та облаштування таких публічних інфраструктурних об'єктів громади, як: спортивні заклади та центри, спортивні майданчики і стадіони, установи, що працюють із молоддю (молодіжні центри), заклади культури (центри, клуби, бібліотеки) та кінотеатри, театри й клуби – за оцінками опитаної молоді зростуть у найближчі три роки [98, с. 8].

Для представників ОТГ, які безпосередньо займаються роботою з молоддю, відправною точкою в цьому процесі є визначення кількісних, вікових та інших характеристик цільової групи й оцінка її потреб. Результати оцінки дають можливість виділити молодіжну політику в окремий напрям стратегії розвитку ОТГ як на етапі формування такої стратегії, так і шляхом імплементації в уже існуючу стратегію. У більшості ОТГ, особливо сільських, не реалізують молодіжну політику як окремий напрям розвитку громади. При цьому успіхи децентралізації стають дедалі помітнішими саме у тих ОТГ, де керівниками стали молоді люди, а молодь у цілому з її творчою енергією та інноваційним потенціалом є рушійною силою реформи децентралізації [97, с.9].

Виокремлення молодіжної політики в напрям роботи виконавчих органів ОТГ також передбачає реалізацію наступного кроку – бюджетування такої діяльності. Незважаючи на незначний обсяг коштів, який, зокрема, може собі дозволити місцевий бюджет сільських громад, ці кошти можна використовувати виключно на потреби молодих людей, ґрунтуючись на проведеній оцінці потреб та цілях і пріоритетах молодіжної політики, що зафіксовані в стратегії розвитку ОТГ. Не менш важливим є залучення не тільки бюджетних, але й донорських коштів, коштів представників бізнесу, який працює на цій території [104, с. 168].

Забезпечення координації молодіжної роботи та активного залучення молоді до життя місцевих громад можливе за умови формування молодіжної інфраструктури в ОТГ, що передбачає підтримку та розвиток діючих і створення нових молодіжних центрів, молодіжних просторів (на рівні спроможних ОТГ) та запровадження діяльності молодіжних працівників (на рівні сільських та селищних ОТГ) [104, с. 171].

Потрібно наголосити на тому, що молодіжний простір громади має стати не тільки місцем надання певного набору послуг, але й первинним осередком громадянської активності молоді, наприклад шляхом створення молодіжного консультативно-дорадчого органу (наприклад, молодіжна рада) ОТГ із залученням громадських активістів, представників молодіжних громадських об'єднань. Згідно з Європейською хартією участі молоді в громадському житті на місцевому та регіональному рівнях необхідно звернути увагу на те, що для активізації участі молодих людей повинні бути створені певні структури, яким має надаватися підтримка, – це молодіжні парламенти, ради, форуми тощо. Вони можуть мати різні форми, залежно від потреб молодих людей і зацікавленості влади. Українською важливо, щоб ці структури були гнучкими та могли змінюватися залежно від потреб і уявлень залучених до їх діяльності молодих людей. До всіх структур повинні бути включені представники молоді, що мають різні походження та життєву ситуацію. Ідеться про більш активне залучення молоді до прийняття рішень, процесу формування та реалізації молодіжної політики на рівні ОТГ. Молодіжна робота в громаді повинна враховувати інтереси та потреби молоді і, насамперед, формувати не споживацькі настрої в молодіжному середовищі, а активну громадянську позицію молоді та задіяти всі потенційні ресурси [104, с 175].

Важливим аспектом у процесі запровадження нової моделі реалізації молодіжної політики на рівні громад є створення дієвої системи збору, обробки й реагування на запити та місцеві молодіжні ініціативи. Запити формуються на рівні виконавчих органів ОТГ спільно з громадянськістю (молодіжною радою ОТГ). Залежно від типу громади частина запитів та ініціатив реалізується за

рахунок наявних ресурсів ОТГ, інші ж потребують спрямування на регіональний рівень. При цьому процес спрямування на регіональний рівень має бути формалізованим. Функції інформаційно-комунікаційного центру такої системи повинен виконувати структурний підрозділ ОДА (збір необхідної для роботи з молоддю на місцевому рівні інформації від центрів зайнятості, закладів освіти і культури регіону, отримання та розподіл інформації від профільного міністерства тощо) [106, с. 125].

Слід зауважити, що найбільшій підтримки з боку структур регіонального рівня потребують саме малі громади зі слаборозвиненою соціальною інфраструктурою, тоді як міські ОТГ мають достатньо власних ресурсів для ефективної реалізації молодіжної політики. Малі ОТГ, де переважає сільське населення, досить обмежені у своїх можливостях. Вони мають враховувати інтенсивний характер міграції сільської молоді до міст. Їх перевагою є набагато ширші можливості в роботі з молоддю, відповідно до оцінки потреб цільової групи, особливостей та інтересів розвитку громади [108, с. 145].

Отже, реальним засобом розв'язання основних життєвих проблем молоді в нинішніх умовах стає якомога повніше її залучення до процесу реформування соціально-економічної та політичної сфер буття країни, децентралізація відкриває нові можливості для цього. Про це свідчить уже існуючий позитивний регіональний та місцевий досвід залучення молоді до процесів децентралізації [108, с. 150].

В умовах децентралізації запорукою збереження й нагромадження людського потенціалу ОТГ як основи її соціально-економічного розвитку є створення умов для самореалізації молоді. Це потребує визначення сучасного європейського принципу молодіжної участі в житті громади одним із пріоритетних напрямів роботи місцевої влади, реалізація якого на практиці передбачає наявність в ОТГ достатніх ресурсів і повноважень для розв'язання місцевих молодіжних проблем у ключових сферах (зокрема, ефективного управління системою освіти згідно з місцевими потребами, коли в сучасних умовах серед молоді зменшується престижність вищої освіти, а її найвищий

рівень не дає гарантій успіху в професійній самореалізації на ринку праці; охорони здоров'я; сприяння належному працевлаштуванню, оскільки обмеженість доходів після закінчення навчання спричиняє невдалий початок трудового життя, коли молодь змушена погоджуватися на роботу, яка не відповідає її потребам і професійній підготовці; житла; соціальних послуг тощо) і координації виконавчими органами ОТГ міжвідомчої та міжсекторальної взаємодії в інтересах молоді (у тому числі посилення ролі керівників органів місцевого самоврядування щодо координації та співробітництва представників різних галузей та секторів), а також підтримку наявних та розвиток нових складників молодіжної інфраструктури (молодіжних центрів, підрозділів адміністративно-організаційної та осередків практичної роботи) [111, с. 40].

Отже, зважаючи на існування нинішніх безпрецедентних викликів, для забезпечення єдності українського суспільства та зміцнення української державності, досягнення якісної та ефективної співпраці, рівноправних відносин між молоддю, громадськими організаціями, органами державної влади, органами місцевого самоврядування та організаціями громадянського суспільства необхідно вжити таких заходів:

1. Українським молодіжним громадським організаціям потрібно звернути особливу увагу на використання інформаційно-комунікаційних технологій: – комунікаційних каналів веб-сайту, веб-маркетингу й соціальних медіа; – соціальних мереж, окрім поширених Facebook (95 % громадських організацій), Twitter (64 %), Instagram, Pinterest, YouTube, LinkedIn, з особливою увагою на Instagram (перше місце за популярністю серед соцмереж у 2020 р.); – e-mail-сповіщень (щоквартальне розсилання e-mail-сповіщень європейськими молодіжними організаціями становить 24 %); – суворе дотримання етичних норм спілкування у всемережі [24, с. 168 – 169].

2. Водночас молодіжним громадським організаціям слід більш активно залучати нові PR-тактики та здійснювати обов'язковий щорічний моніторинг

PR-діяльності (програма на наступний рік може складатися лише за результатами аналізу попередньої діяльності) [24, с. 169].

3. Сприяти збільшенню охоплення молодіжною роботою може поширення започаткованої вже практики оформлення рекомендацій обласної влади включати до статутів ОТГ молодіжну політику як один із пріоритетних напрямів для місцевих громад та використання інноваційних форм молодіжної роботи, великий арсенал яких розроблено та впроваджено в ряді областей, районів, міст, селищ і сіл, частково в окремих ОТГ. Сьогодні існують необхідні передумови для поширення цього здобутку на всі адміністративно-територіальні одиниці країни, зокрема існують: організаційна інфраструктура (підрозділи місцевих органів влади по роботі з молоддю), здатна ініціювати та координувати впровадження інновацій; підготовлені кадри цих підрозділів (хоча їх чисельність, матеріальне стимулювання, а в окремих випадках і рівень підготовки ще не повністю відповідають потребам); значна кількість активних громадських організацій, молодіжних громадських організацій, дитячих громадських організацій, волонтерів (у тому числі не тільки активістів юридично оформлених молодіжних організацій, але й більш широкого кола спільнот, мереж тощо, які доцільно залучати до роботи); можливості часткової підтримки інновацій грантами донорських організацій і проектів [35, с. 79].

4. Важливою умовою подальшого розвитку в перехідному періоді децентралізації до того часу, поки новостворені ОТГ не сконцентрують достатньо власних ресурсів на роботу з молоддю, залишається належне державне фінансування впровадження інновацій у реалізацію молодіжної політики на місцях [23, с. 127].

5. Необхідно продовжувати співпрацю з представниками міжнародних донорських проектів і організацій з метою їх залучення до реалізації молодіжних ініціатив на загальнонаціональному, регіональному та місцевому рівнях [22, с. 79 – 80].

6. Слід посилити інформаційно-аналітичну та організаційну підтримку з питань формування та реалізації державної молодіжної політики на

регіональному та місцевому рівнях, зокрема шляхом розроблення і поширення відповідних рекомендацій для ОТГ.

7. У напрямі залучення молоді до процесу децентралізації доцільно посилити її участь в обговоренні нормативно-правових засад реалізації реформи; у регламентах ОТГ передбачити процедури забезпечення належного представництва молоді, захисту її прав та інтересів, механізми узгодження потреб молоді з інтересами ОТГ в цілому; проводити навчання представників місцевої влади та молодіжних активістів щодо існуючих форм самоорганізації та участі громадськості в ухваленні та реалізації рішень, налагодження громадського діалогу, участі молоді в бюджетному процесі, моніторингу якості послуг, включення молоді у вирішення місцевих проблем [36, с. 98].

8. У напрямі інформаційного забезпечення, навчання та поширення досвіду доцільно: – рекомендувати підрозділам по роботі з молоддю органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування всіх рівнів користуватися зазначеними інтернет-ресурсами, поповнювати базу прикладами власного досвіду, формувати оцінку проектів, обговорювати їх на відповідному інтернет-форумі, залучати до цього активних членів місцевих осередків громадських організацій, волонтерів та представників усіх інших заінтересованих організацій; на основі аналізу зазначеної бази формувати вихідні матеріали для проведення щорічного всеукраїнського конкурсу інноваційних форм молодіжної роботи з відповідними етапами місцевого рівня постійно здійснювати моніторинг задоволення молоді станом реалізації державної молодіжної політики на місцях з оприлюдненням результатів у вільному доступі; – підготувати методичні матеріали для органів державної влади й місцевого самоврядування щодо ініціювання та координації впровадження молодіжних інновацій шляхом консолідації зусиль організацій, що працюють із молоддю, місцевих органів освіти, охорони здоров'я, фізичної культури і спорту, внутрішніх справ, соціальних служб, молодіжних рад щодо перспективної моделі реалізації молодіжної політики та кращого міжнародного і національного досвіду її впровадження; – посилити підготовку кадрів по

роботі з молоддю через організацію постійно діючого всеукраїнського тренінгу з інноваційних форм молодіжної роботи з подальшими тренінгами на місцях шляхом проведення тренінгів для тренерів та формування мережі відповідних експертів і тренерів [36, с. 87].

Підводячи підсумок вище зазначеного, можна сказати те що молодь прагне до змін, молоді цікаво приймати участь у різних проектах, громадських заходах, розвиватись, отримувати нові знання та опановувати нові навички. Низькі показники в суспільних опросах що до залученості молоді до громадських ініціатив це не говорить про те що молодь безініціативна, а показує нам те що відсутні з боку держави ефективні канали комунікації та сповіщення. Молодь прагне до змін, прагне до кращого життя, молодь активно приймає участь у всіх цих програмах стажування які дійсно є цікавими та дають безцінний досвід. Саме завдяки таким програмам молодь може реалізувати себе та побудувати кар'єру в нащій країні. Якщо держава більш подбає про благополуччя молоді в нашій державі то і відсоток активних громадян в країні зросте.

3.2. Результати соціологічного дослідження рівня розвитку самоуправлінської активності молоді в м. Запоріжжя

Формування молодіжної політики та організація молодіжної роботи на рівні громади передбачає врахування всіх наявних ресурсів та налагодження взаємодії спеціалістів різних сфер діяльності (освіти, культури, соціального захисту тощо), залучення до співпраці представників громадського сектору і бізнесу (міжсекторальна взаємодія) [38, с. 112].

Напрями молодіжної роботи мають формуватися відповідно до потреб та інтересів молоді громади, а результати періодично оцінюватися за відповідними показниками. Обґрунтована молодіжна політика на місцевому рівні формується на підставі достовірної інформації щодо становища молоді, її потреб і можливостей їх реалізації в конкретному населеному пункті або

громаді. Такий підхід дозволяє спланувати молодіжну роботу відповідно до запитів молоді з урахуванням наявних можливостей та ресурсів. З огляду на це плануванню напрямів та завдань молодіжної політики на рівні громади має передувати дослідження (оцінювання) наявних ресурсів та специфічних потреб і проблем молоді регіону, громади. Ураховуючи що на рівні територіальних громад відсутні достовірні статистичні дані стосовно становища молоді, а проведення соціологічних досліджень обмежене через брак коштів і фахових спеціалістів, оцінювання ресурсів і визначення молодіжних потреб має проводитися за наявними показниками, які можна отримати з офіційних джерел та за результатами опитувань молоді та інформації спеціалістів, які працюють із молоддю [38, с. 120].

Обґрунтування напрямів та завдань молодіжної роботи на рівні громади, а ми в данному дослідженні розглянемо Запорізьку громаду, місто Запоріжжя яке є обласним центром, передбачає послідовне виконання таких завдань: – визначення потреб та проблем молоді громади, рівня зацікавленості та готовності долучатися до вирішення молодіжних питань; – оцінювання наявних ресурсів: молодіжної інфраструктури, спеціалістів, які працюють із молоддю, бізнес-партнерів та громадського сектору; – обґрунтування нагальних молодіжних проблем та шляхів їх вирішення; – планування молодіжної роботи з вирішення нагальних проблем молоді із залученням наявних ресурсів, перш за все соціально активної молоді. За результатами реалізації [37, с. 27].

Державним інститутом сімейної та молодіжної політики наукових та соціальних проектів в останні роки розроблений загальний алгоритм обґрунтування та планування молодіжної роботи на місцевому рівні за активної участі молоді. Такий підхід передбачає два послідовні етапи: оцінювання ситуації та планування молодіжної роботи [28, с. 157].

Етап 1. Оцінювання ситуації: – в місті Запоріжжя активно іде розвиток молодіжної політики та самоуправлінської активності молоді більша частина якої припадає на студентське самоврядування та учнівську молодь. В місті працює шість крупних вузів і усі вони розположені в обласному центрі в місті

Запоріжжя в кожному з них є студентське самоуправління голови яких обираються шляхом таємного голосування кожен з представників цих вузів, а також і коледжів входять до складу консультативно дорадчого органу Запорізьку міську молодіжну раду при Запорізькій міській раді, метою цього органу є об'єднати трудову та студентську молодь міста, а також представників громадських організацій та активних мешканців міста. Діяльність Запорізької міської молодіжної ради є відкритою і направлена вона на розвиток молодіжної політики в місті. Окрім цього органу в місті існує ще два консультативно дорадчих органи але вони підпорядковані Запорізькій обласній державній адміністрації це Обласна студентська рада та Обласна рада трудової молоді ці органи підпорядковані Управлінню молоді фізичної культури та спорту ЗОДА. На рівні міста та області організовується безліч суспільно розважальних заходів для молоді вони покликані об'єднати молодь та організовуються самою молоддю. Велика кількість заходів проводиться в Обласному центрі молоді. Молоді люди в Запоріжжі відчувають гостру потребу в працевлаштуванні за спеціальностями але через відсутність достатньої кількості робочих місць та достойну оплату праці вимушені по закінченню навчання працювати не за спеціальністю або їхати з міста. Органи місцевого самоврядування є відкритими для молоді будь хто без яких ось перешкод може звернутися через консультативно дорадчі органи до владних структур якщо потрібно захистити інтереси молоді. В місті діє програма молодіжного кредитування житла для молодих сімей та програма матеріальної підтримки для обдарованої молоді від міського голови.

Етап 2. Планування молодіжної роботи: – кожного року будь хто з молоді може подати ініціативу з середини липня до кінця серпня до Управління молоді та сім'ї Запорізької міської ради це може бути будьякий суспільний захід, або ідея націлена на те щоб щось створити корисне для громадськості адже потім всі ці ініціативи збираються до купи і голосуються на бюджетній сесії Запорізької міської молодіжної ради, щоб потім подати на розгляд до Запорізької міської ради яка виділить кошти на їх реалізацію і будь хто з молоді

може долучитись до організації заходу. За таким же принципом працюють консультативно дорадчі органи Запорізької обласної державної адміністрації. Після того як всі ініціативи увійшли до плану заходів на рік створюються робочі групи серед депутатів Запорізької міської ради та починається плідна робота з втілення у життя цих ініціатив, організовуються суспільні заходи, пишуться петиції, організовуються робочі групи с грантової діяльності та ведеться активна робота з руководством департаментів та управлінь що до вирішення проблем молоді та реалізації ініціатив у місті. Також кожні п'ять років пишуться молодіжні програми відділом по роботі з молоддю в Управлінні молоді фізичної культури та спорту ЗОДА в яких прописуються суспільні заходи на рік та робиться ретельний розрахунок кожного заходу для того щоб цю програму можно було подати на бюджетну сесію Запорізької обласної ради де її повинні затвердити депутати. А в місті дещо інша ситуація цим займається Управління молоді та сім'ї і вони прописують програму по впровадженню молодіжної політики кожного року в яку кожен охочий може внести корективи та свої ініціативи, але на стані розробки, адже після проходження бюджетної сесії в Запорізькій міській раді внести корективи до цієї програми вже не буде можливим так як кошти вже виділені. Найчастіше на рівні міста та області Запорізького регіону ініціативи подають активні студенти студентського самоврядування вузів та коледжів які знаходяться в місті Запоріжжя.

Запорукою ефективності процесу оцінювання і планування є активне залучення та участь молоді, яка проживає в громаді, на всіх етапах цього процесу. На етапі оцінювання ситуації використали такі інструменти дослідження: 1) опитування молодих людей, що мешкають у громаді, з метою визначення основних нагальних проблем молоді і подальших шляхів розв'язання цих проблем. Саме такі опитування серед містян проводила ініціативна група від міського голови у місті, питання ставились на виявлення проблем серед молоді та загальні по міській інфраструктурі; 2) соціальне картування громади (або окремих районів) з метою визначення молодіжної

інфраструктури (навчальні заклади, зони відпочинку, спортивні майданчики, магазини, аптеки, медичні заклади тощо) та «неблагополучних» місць відпочинку й неформальних зібрань молоді. Саме такі карти малюють кожні п'ять років в Запорізькій міській раді та ЗОДА для того щоб відстежувати позитивну або негативну динаміку в громаді; 3) оцінювання спеціалістами, які працюють із молоддю, молодіжної роботи, яка проводиться в громаді. Саме спеціалісти відділу молоді в Управлінні молоді та спорту ЗОДА кожного місяця збирають інформацію з кожного району області, коригують, підсумовують та відправляють до Міністерства молоді та спорту України інформацію статистичних даних які торкаються питання молоді. Мені протягом кількох місяців довелось працювати на посаді фахівця відділу молоді в Управлінні молоді фізичної культури та спорту ЗОДА та займатись питаннями що до розвитку молодіжної політики по районах Запорізької області, а також мені пощатило бути причетним до створення програми «Молодь Запорізького краю 2022-2026 роки» яка направлена на розвиток молодіжної політики в області на п'ять років.

Дослідження передбачає досягнення таких результатів: – визначення нагальних потреб щодо організації молодіжної роботи в громаді (оцінка молоді) в м.Запоріжжі є нагальна проблема з працевлаштування молоді та задоволення професійних амбіцій. Для вирішення цього питання вже кілька років поспіль в Запоріжжі працює школа молодого підприємця до якої може приєднатись будь хто молодіжного віку. В школі молодого підприємця навчають бізнес моделям, розповідають про те як стати підприємцем та вести свій бізнес, надають інформацію як займатись грантовою діяльністю та як знайти гроші на відкриття свого бізнесу. Усі випускники школи молодого підприємця перед випуском зі школи пишуть бізнес план та захищають його. Успішними випускниками школи є ті хто відкрив свій власний бізнес після завершення навчання у школі; – візуальне зображення молодіжної інфраструктури і місць, які є небезпечними або асоціальними (соціальна карта громади); – оцінювання організації

молодіжної роботи в громаді за показниками: адміністративне забезпечення, молодіжна участь, молодіжна інфраструктура (оцінка спеціалістів) [111, с. 40].

Отримані результати є основою для формування пріоритетних завдань молодіжної роботи з урахуванням наявних можливостей та ресурсів територіальної громади. Для оцінювання ситуації необхідно провести підготовчу роботу з формування команди молодіжних лідерів, які будуть координувати роботу та залучати молодь до безпосереднього проведення досліджень. Учасниками молодіжної команди можуть бути представники органів влади, спеціалісти, зацікавлені молоді люди. Основна вимога до молодіжних лідерів – наявність мотивації до проведення організаційної роботи з формування обґрунтованої молодіжної роботи, уміння взаємодіяти з молоддю [57, с. 48].

Команда молодіжних лідерів а саме тих лідерів які входять до складу консультативно дорадчих органів Запорізької міської ради та ЗОДА, організують роботу молодіжної соціологічної служби – групи молодих людей, які досліджують молодіжні потреби і молодіжну інфраструктуру населеного пункту, де вони мешкають, за принципом рівний рівному. Залучити до досліджень молодих активістів можна шляхом проведення інформаційних зібрань у закладах освіти, звернень до діючих молодіжних громадських об'єднань, повідомлень у соціальних мережах тощо. Необхідно передбачити місце для організації зібрань молодіжної соціологічної служби. Приміщення може надати навчальний заклад, клуб, громадська або релігійна організація або Запорізька міська рада чи виконавчий комітет Запорізької обласної ради тощо. Також завчасно потрібно потурбуватися про матеріальне забезпечення проведення досліджень: комп'ютер, принтер, папір для друку анкет та інші необхідні матеріали [57, с. 54].

Молодіжна команда збирає учасників молодіжної соціологічної служби з метою організації і проведення досліджень. Питання, які розглядаються під час зібрань: – мета та завдання молодіжної соціологічної служби; – підготовка учасників до проведення соціологічних досліджень; – планування дослідження

з оцінювання молодіжної інфраструктури громади; – консультування щодо проведення різних видів отримання інформації; – організація безпосереднього збору інформації; – обробка отриманої інформації; – підготовка звіту та презентації за результатами дослідження [26, с. 327].

На завершення цього етапу доцільно провести презентацію отриманих результатів у форматі круглого столу або конференції, до участі в якій запросити всіх учасників та партнерів, які працюють із молоддю в громаді: представників органів місцевої влади та місцевого самоврядування; спеціалістів, які працюють з дітьми та молоддю; суспільно активну молодь, представників молодіжних громадських об'єднань; партнерів: соціально відповідальний бізнес, засоби масової інформації, громадських активістів та ін. Результати етапу оцінювання ситуації: 1) соціальна карта громади з нанесеними на неї об'єктами молодіжної інфраструктури; 2) виявлені проблемні зони молодіжної інфраструктури; 3) виявлені досягнення і практики молодіжної роботи в громаді; 4) визначені ресурси молодіжної роботи та молодіжної участі на рівні територіальної громади [26, с. 337].

Етап планування молодіжної роботи є ефективним, коли всі партнери реалізації молодіжної політики як державного, так і громадського сектору і, насамперед, сама молодь зацікавлені в його впровадженні та залучені до його реалізації. На цьому етапі визначаються пріоритетні напрями молодіжної роботи в громаді та планування їхньої реалізації. Організувати обговорення цих питань можна у форматі громадських слухань, круглого столу, тренінгу тощо. Найбільш ефективним є проведення пошукового тренінгу із залученням молоді та представників влади і структурних підрозділів для визначення найбільш значущих проблем та створення проектів їхнього вирішення із залученням усіх наявних ресурсів [45, с. 227].

Основні завдання заходу з обговорення результатів дослідження та планування молодіжної роботи такі: – проаналізувати результати проведеного дослідження; – визначити актуальні молодіжні проблеми, можливості та ресурси їхнього вирішення; – знайти спільне рішення актуальних молодіжних

проблем, визначити партнерів і ресурси молодіжної роботи; – створити проекти за участі молоді та представників влади, громадського сектору, спеціалістів, які працюють із молоддю, з метою поліпшення ситуації та вирішення молодіжних проблем. Результати обговорення, плани і проекти доцільно презентувати громаді, що є стимулом для представників органів місцевого самоврядування у забезпеченні їхнього впровадження [44, с. 97].

Така інформація допоможе залучити соціально активну молодь до реалізації проектів, спрямованих на вирішення молодіжних проблем, та участі в житті громади. Визначені пріоритетні напрями та завдання молодіжної роботи є підґрунтям для представників місцевих органів виконавчої влади під час формування молодіжної політики громади. Їх доцільно використовувати при розробці планів діяльності структур соціальної та молодіжної сфери, роботи спеціалістів, які працюють із дітьми та молоддю.

Результати етапу планування молодіжної роботи: 1) молодь залучена до вирішення питань, які її стосуються; 2) представники влади та працівники молодіжної сфери громади обізнані стосовно молодіжних проблем і планів та залучені до їх вирішення; 3) розроблено план організації молодіжної роботи в громаді із залученням усіх наявних ресурсів та партнерів; 4) розроблено реалістичні проекти, спрямовані на вирішення проблем молоді громади [49, с. 87].

Досвід реалізації соціальних проектів та розробки ряду проектних пропозицій дозволив виокремити ряд умов ефективного формування обґрунтованої молодіжної політики на місцевому рівні. Зокрема, це: – зацікавленість представників органу місцевого самоврядування в результатах: визначення потреб молоді, оцінювання стану молодіжної роботи, стратегічне планування подальших кроків у молодіжній сфері; – робота команди молодіжних лідерів, які координують взаємодію представників влади, спеціалістів та молодіжних активістів; – безпосередня участь молоді громади на всіх етапах проекту, створення молодіжної соціологічної служби; – залучення та взаємодія в реалізації проекту спеціалістів, які працюють із дітьми

та молоддю, та молодіжного активу громади; – науково-методичний супровід діяльності та ефективна партнерська взаємодія між науковими закладами й органами місцевого самоврядування, спеціалістами та молоддю громади; – публічна презентація й обговорення результатів [105, с. 127].

Якщо говорити про «стійкість», практичну ефективність і подальшу пролонгованість обґрунтованого підходу до формування молодіжної політики та організації молодіжної роботи на рівні громади, то запорукою цього є поєднання чотирьох складників: 1) зацікавленість і підтримка місцевих органів виконавчої влади; 2) команда молодіжних лідерів, що координує й організовує молодіжну роботу; 3) молодіжна участь; 4) науково-методичний супровід [33, с. 65].

Міжнародний досвід доводить, що доказова молодіжна політика будується «знизу – вгору». Спочатку на підставі достовірних даних і кращих практик формуються локальні політики, які на регіональному рівні об'єднуються та доповнюються діями субрегіонального рівня. Тому вагомим складником формування обґрунтованої молодіжної політики на державному рівні є формування локальних регіональних політик, що враховують можливості та потреби молоді на рівні територіальних громад [29, с. 120].

З огляду на міжнародний досвід передумовою впровадження обґрунтованої державної молодіжної політики України має стати запровадження обґрунтованого (доказового) підходу до формування молодіжної політики та організації роботи з молоддю на рівні територіальних громад [29, с. 127].

Підсумувавши все вище зазначене, хочу сказати, що в місті Запоріжжя є досить сильна команда лідерів яка готова до змін та готова до відстоювання інтересів молоді якщо не на рівні країни так в рамках міста Запоріжжя. Саме завдяки діяльності консультативно дорадчих органів, громадських організацій які входять до складу консультативно дорадчого органу Запорізької міської ради в нас в місті працюють волонтерські групи та об'єднання небайдужих молодих людей в основному студентів які своїми силами надають допомогу

людям похилого віку, багатодітним сім'ям та саодиноким громадянам з фізичними вадами організму, прикладом таких організацій є «Бур» яка знаходиться в Обласному центрі молоді; «Єнджелс» яка фінансується греко-католицькою церквою та займається в основному роботою з дітьми сиротами; громадська організація волонтерів «Свої люди» яка долучена до розвитку молодіжної політики в місті та інші, та звісно не як не обійтись без органів місцевого самоврядування які відкриті до співпраці та готові до взаємодії та підтримки молоді, що я можу підтвердити на власному досвіді.

Сае завдяки ініціативним громадянам в нашому місті вже п'ять років поспіль проходить школа Молодого підприємця до якої може приєднатись будь хто з громадян молодіжного віку та отримати базові навички з ведення власного бізнесу це нормативно-правова база, написання бізнес плану, знання з написання грантових проєктів, а по закінченню школи всі випускники отримують дипломи про успішне закінчення школи від міського голови. Входячи до складу консультативно дорадчого органу вже протягом п'яти років я бачив багато громадських організацій, молодіжних лідерів, зміну керівного складу і не тільки Міської ради, а і Управлінь та департаментів, сам був задіяний до великої кількості проєктів та організації, був учасником школи «Молодого підприємця», учасником міжнародних круглих столів та громадських зборів та навіть неодноразово запрошен на світські вечери керівного складу Запорізького регіону.

3.3. Обґрунтування методу дослідження ефективності стимулювання самоуправлінської активності молоді засобами соціальної роботи

Молодіжна політика в умовах реформи місцевого самоврядування набула нового змісту та наповнення, змінюються підходи до роботи з молоддю на місцевому та регіональному рівнях. Засоби реалізації цієї політики орієнтовано на врахування основних принципів Європейської хартії про участь молоді в місцевому та регіональному житті, а саме: участь молоді в суспільному житті

на місцевому і регіональному рівні повинна стати частиною загальної політики залучення громадян у суспільне життя; місцеві і регіональні влади переконані, що галузева політика повинна містити молодіжний вимір; проголошені в хартії принципи та різні форми участі стосуються всіх молодих людей без дискримінації [99, с. 2].

У 2017 р. за рішенням колегії Міністерства молоді та спорту України була схвалена Модель реалізації молодіжної політики на рівні міської, селищної, сільської ОТГ, яка визначила основи організації роботи з молоддю в усій країні, враховуючи національний, регіональний та місцевий рівні. Ця модель конкретизує відповідальність на всіх рівнях та робить акцент на міжсекторальній співпраці влади, громадськості та всіх зацікавлених сторін у розвитку молоді [59, с. 142].

Відповідно до цієї моделі на національному рівні центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію молодіжної політики, є Міністерство молоді та спорту, яке в умовах децентралізації має виконувати такі функції:

- нормативно-правове забезпечення;
- формування стратегії розвитку та пріоритетних напрямів молодіжної політики, зокрема виховання свідомої й відповідальної молоді;
- забезпечення підвищення кваліфікації молодіжних працівників;
- методична підтримка, зокрема з урахуванням міжнародного досвіду та найкращих практик;
- фінансування або сприяння в залученні фінансових коштів на реалізацію програм, проектів, конкурсів [61, с. 59].

На регіональному рівні діють структурні підрозділи з питань молоді обласних державних адміністрацій, які розробляють регіональні програми розвитку та підтримки молоді з урахуванням рекомендацій профільного міністерства та територіальних особливостей, залучаючи до співпраці структурні підрозділи обласної державної адміністрації [61, с. 65].

На місцевому рівні — це структурні підрозділи, які відповідають за молодіжну політику, розробляють та впроваджують міські (сільські, селищні) програми з реалізації молодіжної політики на території з огляду на особливості міста (району) або ОТГ. Пропонується використовувати на місцях структурнофункціональну модель здійснення молодіжної політики на рівні ОТГ, яка враховує міжсекторальну взаємодію та координацію зусиль стейкхолдерів, беручи до уваги як стратегічні напрями державної молодіжної політики, так і особливості ОТГ. Ці особливості визначаються конкретними потребами молоді, залежно від типу громади (сільська, селищна або міська ОТГ) [45, с. 168].

На наш погляд, недоліки молодіжної політики в Україні, пов'язані з недосконалістю процедури її розробки та реалізації. Сучасний механізм взаємодії органів місцевої влади України і молоді має враховувати й сучасні тенденції розвитку українського суспільства, а саме:

- інтеграція молоді до світової спільноти, зокрема, європейської (молодіжні обміни, підтримка демократії та лідерства, вивчення іноземних мов та ін.);
- посилення патріотичного виховання та розвиток волонтерства;
- розширення і оновлення об'єктів молодіжної інфраструктури (центри дозвілля, спортивні майданчики, тематичні парки, соціальні гуртожитки);
- модернізація систем освіти та професійної орієнтації молоді для забезпечення її конкурентоздатності на ринку праці;
- активізація діяльності молодіжних та дитячих ГО;
- запровадження дієвих механізмів щодо зміцнення молодіжного кадрового потенціалу органів державної виконавчої влади, представницьких органів місцевого самоврядування та депутатського корпусу.

Цільові місцеві програми, що спрямовані на вирішення проблемних питань молоді, на наш погляд, мають обов'язково містити такі складові:

- інформаційно-комунікаційну, що має забезпечити обмін інформацією про можливості для розвитку молоді, молодіжних об'єднань, забезпечити

зворотний зв'язок між ними та уповноваженим структурним підрозділом органу місцевого самоврядування, а також відповідними комунальними утвореннями, що працюють у цій сфері;

— адміністративну, необхідно застосовувати для проведення консультацій, обговорень при розробці та прийнятті управлінських рішень; встановленні процедурних питань;

— економічну — для фінансування заходів та підтримки матеріальнотехнічної бази розвитку молодіжної сфери;

— організаційну — для успішної соціалізації молоді в місцевих громадах через організацію та проведення відповідних заходів (екскурсії в адміністративних будівлях органів місцевого самоврядування, стажування, працевлаштування; ярмарки вакансій; заходи з професійної орієнтації, змістовного дозвілля, та ін.);

— безпекову, яку умовно можна поділити на дві складові — безпека всього суспільства (патріотичне виховання, захист вітчизни, національна свідомість), а також безпека особистості;

— сервісну— отримання адміністративних послуг — розробка нових послуг для вирішення проблемних питань молоді [45, с. 127].

Саме у зв'язку з вищенаведеним нами пропонується оновлений механізм взаємодії органів місцевого самоврядування і молоді. Запропонований механізм взаємодії органів місцевого самоврядування і молоді доцільно використовувати при розробці молодіжних цільових програм на місцевому рівні. Окреслені рекомендації сприятимуть створення комплексних програм, що будуть поєднувати різні напрями, реалізація яких дозволить більш ефективно вирішувати проблемні питання молодих мешканців громад [45, с. 180].

При цьому увага зосереджується на тому, що молодіжна політика інтегрує в собі всі інші сфери відповідальності по роботі з молоддю: освіта, працевлаштування та ринок праці, культурний розвиток, соціальний захист тощо [23, с. 129].

Вона передбачає використання існуючої структури і формування нової, якщо її немає, з урахуванням функцій різних відповідальних суб'єктів на місцевому рівні. Так, для ефективної реалізації молодіжної політики на рівні громади рекомендується передбачити:

- необхідну інфраструктуру молодіжної політики, у тому числі її організаційне та фінансове забезпечення;
- забезпечення діяльності молодіжних центрів і молодіжних працівників;
- сприяння формуванню та розвитку інститутів громадянського суспільства;
- налагодження міжгалузевої та міжсекторальної взаємодії у молодіжній роботі;
- оцінювання ефективності молодіжної роботи на рівні громади (відповідно до розроблених показників) і звітування перед громадою про стан роботи з молоддю;
- забезпечення умов молодіжної участі та молодіжного громадського контролю [48, с. 320].

Водночас очевидним є те, що будь-яка діяльність влади щодо здійснення молодіжної політики на місцевому рівні не матиме результату, якщо до цього процесу не буде залучена молодь території. Отже, розглянемо деякі аспекти розвитку молодіжної політики на прикладі Запорізької області. За даними моніторингу процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування станом на 1 листопада 2018 р. у Запорізькій області створено 51 ОТГ, у яких молодіжну політику реалізують 17 структурних підрозділів та працюють 32 спеціалісти, також на території поки що однієї ОТГ створено один молодіжний центр. Усього в області діють 35 управлінь (відділів, секторів) з питань молодіжної політики, в яких питаннями молоді займаються 32 фахівці. Крім того, на території Запорізької області діють 5 молодіжних центрів, з яких 2 комунальної форми власності, 3 приватні. За даними моніторингу на території

області проживає 476,4 тис. осіб молоді, із них 132,6 тис. мешкають в ОТГ [108, с. 167].

Наведені вище дані свідчать про нестачу фахівців, які працюють з молоддю, та низький рівень розвитку молодіжної інфраструктури, що негативно позначається на створенні сприятливого середовища в громадах для неформального розвитку молодих громадян, зокрема це стосується організації дозвілля, спілкування, платформи для комунікацій, внутрішньої міграції. Вимоги сьогодення вимагають активізації молодіжної роботи та забезпечення цього напряму діяльності фахівцями, здатними результативно діяти в сучасним умовах, використовувати у своїй роботі кращі практики вітчизняних і зарубіжних колег [67, с. 87].

Для вирішення таких проблем, як кадрове забезпечення, розвиток молодіжної інфраструктури, фінансування молодіжної роботи та залучення молоді до процесу прийняття рішень, які впливають на реалізацію молодіжної політики, органам публічної влади необхідно використати в роботі принцип «жодних рішень для молоді без молоді». Адже саме залучення молоді до розбудови молодіжних центрів, створення дорадчих органів при місцевих радах дозволить молоді відчувати себе учасниками демократичних процесів та стати більш відповідальними за власні рішення. Молодь вмотивована вирішувати питання свого розвитку; через молодіжні громадські організації, громадські об'єднання вона впливає на владу, а отже, на прийняття рішень. Саме такі організації та їх активісти можуть вирішувати кадрові питання органів місцевого самоврядування, питання розвитку громади. Правовим підґрунтям цього є принципи державної молодіжної політики, закріплені в молодіжному законодавстві, у тому числі декларації «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні». У цьому документі до переліку основних принципів державної політики за цим напрямом віднесено: надання права та залучення молоді до безпосередньої участі у формуванні й реалізації політики та програм, що стосуються суспільства загалом і молоді зокрема [43, с. 23].

Суб'єктність молоді як характерна риса сучасної державної молодіжної політики відображена й у стратегічних документах, наприклад Стратегії розвитку державної молодіжної політики на період до 2020 р. У стратегії визначено пріоритети реалізації цієї політики. До них віднесено: активізацію участі молоді в суспільно-політичному житті шляхом залучення молоді до формування та реалізації державної молодіжної політики; залучення молоді до роботи в органах державної влади та органах місцевого самоврядування; забезпечення участі молоді у розвитку громадянського суспільства [65, с. 4].

В місті Запоріжжя розвиток молодіжної політики почав розвиватись коли 05.10.2011 року була створена Запорізька міська молодіжна рада, яка є колегіальним консультативно-дорадчим органом при Запорізькій міській раді з питань реалізації молодіжної політики в місті Запоріжжі, покликаний сприяти взаємодії виконавчих органів місцевого самоврядування та молоді міста Запоріжжя, забезпечувати узгодженість дій у вирішенні питань, пов'язаних із життям молоді та участю її в усіх сферах життя суспільства в місті. Цей орган у своїй діяльності керується Конституцією України та законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, рішеннями Запорізького міської ради та її виконавчого комітету, розпорядженнями Запорізького міського голови, а також цим Положенням. Рішення Міської молодіжної ради мають дорадчий характер для органів місцевого самоврядування, але мають рекомендаційну дію для представників та органів, які створені Міською молодіжною радою. Основними принципами Міської молодіжної ради є: законність, верховенство права, демократизм, гласність, незалежність, колегіальність, добровільності та рівноправності її членів. А робота Міської молодіжної ради висвітлюється у засобах масової інформації. Організаційне забезпечення діяльності Міської молодіжної ради здійснює Департамент освіти і науки, молоді та спорту Запорізької міської ради [67, с.20].

Метою Міської молодіжної ради є посилення впливу молоді на життя громади у місті шляхом розвитку партнерської участі молоді у прийнятті рішень на підставі конструктивної взаємодії із органами місцевого

самоврядування, адміністраціями учбових закладів та підприємств міста. Завданнями Міської молодіжної ради є: залучення молоді до розв'язання проблем місцевої громади та створення умов для повноцінного використання потенціалу молоді на користь суспільству; забезпечення реалізації прав та законних інтересів молоді міста; забезпечення постійного зв'язку між органами місцевого самоврядування з представників молоді міста у реалізації молодіжної політики; сприяння широкого залучення молоді до участі в малому бізнесі та інших формах підприємницької діяльності, у розвитку благодійництва, соціального підприємництва та соціально-відповідального бізнесу; проведення інформаційно-просвітницької діяльності серед молоді та сприяння підвищенню правової культури молоді; вивчення та узагальнення стану роботи з молоддю в органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах, закладах і організаціях усіх форм власності; участь у розробці проектів місцевих програм щодо становища молоді міста; внесення рекомендацій та пропозицій до Запорізької міської ради щодо її рішень з питань реалізації молодіжної політики; аналіз, прогнозування та визначення сучасних і перспективних проблем розвитку молоді, участь у розробці заходів культурно-просвітницького та виховного характеру, розвитку наукового та інтелектуального потенціалу молоді, формування патріотичних та моральних цінностей молоді, формування активної громадської позиції молоді; налагодження міжрегіональних та міжнародних зв'язків з питань реалізації молодіжної політики міста; інші завдання відповідно до Положення Молодіжної міської ради, якщо це не суперечить чинному законодавству України [99].

Для виконання покладених на неї завдань Міська молодіжна рада спрямовує свою діяльність на вирішення питань у наступних напрямках:

1 у політичній сфері — консолідація молоді міста, взаємодія з органами місцевого самоврядування, навчальними закладами I — IV рівня акредитації, громадськими організаціями та підприємствами міста, підвищення активності та досвідченості молоді міста, розвиток молодіжного лідерства;

2 у соціальній сфері — залучення молоді до вирішення соціальних проблем міста, попередження розповсюдження негативних явищ у молодіжному середовищі, участь у реалізації програм соціального розвитку міста;

3 у економічній сфері — розвиток молодіжного підприємництва, сприяння професійному росту молодих фахівців.

4 Бере участь у програмах іноземних та міжнародних громадських(неурядових) організацій, в проведенні міжнародних заходів у відповідності до чинного законодавства України та завдань Міської молодіжної ради.

5 Готує за дорученням Запорізької міської ради, виконавчого комітету Запорізької міської ради, міського голови аналітичний матеріал (довідки, експертні молодіжні оцінки, рекомендації тощо).

Склад Міської молодіжної ради станом на осінь 2021 року становить 36 представників молоді міста, які працюють на громадських засадах. Склад міської Молодіжної ради формується шляхом прямого делегування від студентських, молодіжних, дитячих громадських організацій навчальних закладів I — IV рівня акредитації та об'єднань молоді підприємств міста у відповідності до протоколів зібрання керівних органів відповідних організацій та квот представництва, встановлених Положенням про Запорізьку молодіжну міську раду.

Я входжу до депутатського складу Запорізької молодіжної міської ради з 2018 року. За цей час я входив до складу різних організаційних комісій по проведенню міських заходів для молоді, загалом ми проводили близько сорок п'яти заходів на рік до початку коронавірусної пандемії. Був учасником міжнародної конференції «Україна-Естонія: діалог влади та народу». Також приймав участь у Міжнародному діалозі щодо співпраці та інтеграції в ЄС, розвитку молодіжної політики з представниками влади німецького міста Оберхаузен та представниками влади Запорізької міської ради. Починаючи з весни 2017 року долучився до організації та проведенню міських заходів та

фестивалів разом з Управлінням по роботі з молоддю та сім'єю департаменту спорту, сім'ї та молоді Запорізької міської ради, а саме допомагав в організації та проведенні КВЕСТу «Спільно проти насилля і торгівлі людьми», «Міський захід до Дня Батька», організація та волонтерська допомога у проведенні міського заходу «Молодіжний погляд» та ін. Протягом 2017-2020 років отримував стипендію мера від міської програми підтримки обдарованої молоді. Я займаюся розвитком молодіжної політики у м. Запоріжжі вже протягом п'яти років. На сьогоднішній день приймає участь у програмі від Міністерства освіти і науки України та є стажером в Управлінні молоді фізичної культури та спорту ЗОДА. Також 23.04.2021 року був учасником «Міжнародний діалог між молодіжними радами України та Молдови». Організаторами цієї унікальної онлайн-події, метою якої є обмін досвіду між країнами у рамках роботи Молодіжної ради, виступають Українська асоціація молодіжних рад та Національна мережа місцевих молодіжних рад Молдови! На відкритті діалогу була Заступниця Міністра молоді та спорту - Марина Попатенко. Також з осені 2020 року я є членом Українська асоціація молодіжних рад. На тему молоді неодноразово приймав участь у конференціях та круглих столах.

Ще у 2013 р. у Запорізькій області створено Координаційну раду з питань молодіжної політики, фізичної культури та спорту (розпорядження голови Запорізької обласної державної адміністрації від 26 лютого 2013 р. № 93). Метою діяльності ради є сприяння формуванню та реалізації державної молодіжної політики, розвитку фізичної культури і спорту в області, залучення молоді до процесів державотворення, представництва молоді в органах державної влади, місцевого самоврядування [85]. Згідно із затвердженим складом, до координаційної ради увійшли представники структурних підрозділів обласної державної адміністрації, обласної ради, однак не було жодного представника молодіжного об'єднання, громадськості.

У 2014 р. прийнято рішення про створення обласної студентської ради при голові Запорізької обласної державної адміністрації. Основними її завданнями є: підготовка пропозицій щодо формування і реалізації молодіжної

політики в Запорізькій області, визначення шляхів, механізмів і способів вирішення проблемних питань, що виникають під час її реалізації; сприяння підвищенню ефективності діяльності місцевих органів виконавчої влади з питань здійснення молодіжної політики та розвитку студентського руху; підготовка пропозицій щодо вдосконалення нормативно-правової бази з питань, що належать до компетенції ради [86]. До складу ради увійшли представники студентського самоврядування регіону.

Крім двох зазначених дорадчих органів, в області з метою більш повного врахування позиції трудової молоді в розробці та реалізації регіональної молодіжної політики, налагодження конструктивної взаємодії між Запорізькою обласною державною адміністрацією та молодіжним активом трудових колективів підприємств, установ, закладів та організацій області створено Раду трудової молоді при голові обласної державної адміністрації із затвердженням відповідного положення та її складу [87].

Необхідно зазначити, що процес створення консультативно-дорадчих органів з питань молодіжної політики здебільшого виражений на рівні м. Запоріжжя та м. Мелітополь. За станом на жовтень 2018 р. тільки у м. Запоріжжя та м. Мелітополь були створені такі органи. Так, з метою сприяння формуванню та реалізації державної молодіжної політики в місті, залучення молоді до процесів державотворення, представництва молоді в органах місцевого самоврядування створено Координаційну раду з питань розвитку молодіжної політики в м. Мелітополь [85].

Однак, на жаль, у жодній новоствореній ОТГ Запорізької області такої координаційної ради не створено. Водночас у населених пунктах функціонують Координаційні ради з питань національно-патріотичного виховання дітей та молоді. При цьому необхідно зазначити, що зі створенням консультативно-дорадчих органів для роботи з молоддю постає питання ефективності їх функціонування. Адже їх діяльність здебільшого має формальний характер, вони не впливають помітно на вирішення молодіжних проблем регіону [63, с. 27].

Вивчення практичного досвіду дозволяє зробити висновок, що більш активними в області є ініціативні групи молоді, які діють локально та працюють у певному напрямі відповідно до їх інтересів — наука, дозвілля, спорт, література, музика тощо, які створюють власну мережу активістів. На нашу думку, завданням публічної влади на рівні області є підтримка таких осередків та залучення їх до роботи у «формальних» структурах для того, щоб налагодити діалог між владними структурами та молоддю регіону [59, с. 163].

Підводячи підсумок до цього розділу можемо зазначити що результати дослідження підтверджують думку про те, що створення на рівні територіальних громад таких молодіжних платформ, як молодіжні центри дозволить забезпечити більш активне залучення молоді до соціального, політичного, економічного життя території. Крім того, активізація роботи щодо участі фахівців Запорізької області, які працюють з молоддю, у всеукраїнських навчальних програмах, тренінгах, семінарах дозволить підвищити їх професійний рівень з реалізації завдань із налагодження ефективної роботи, взаємодії з молоддю регіону на основі використання кращих практик молодіжної роботи. Необхідно звернути більше уваги на інформування молоді про її роль та можливості впливу на реалізацію реформ і здійснення демократичних процесів, що відбуваються в області та в Україні. Це підтверджується й досвідом країн ЄС. Розвиток регіональної молодіжної політики в умовах децентралізації влади та інтеграція до європейського простору створюють сприятливі умови для адаптації кращих практик молодіжної роботи на місцях з урахуванням вітчизняних особливостей та здобутків країн ЄС у цій сфері.

Зважаючи на те що процес об'єднання територіальних громад поступово завершується, вочевидь, зростатиме суспільний запит на спроможність ОТГ щодо забезпечення соціально-економічного та культурного розвитку їх територій, у тому числі стосовно молодіжної роботи в ОТГ. Це актуалізує потребу більш детального вивчення питання залучення молоді до функціонування новостворених громад з урахуванням принципів Європейської

хартії про участь молоді в місцевому та регіональному житті та інших документів, які визначають організаційні, правові основи діяльності органів публічної влади, інститутів громадянського суспільства, молоді у сфері створення умов для розвитку та реалізації потенціалу молоді.

І на сам кінець можна додати що розвиток молодіжної політики в м. Запоріжжі та в Запорізькій області розвивається не дивлячись на низьку активність серед студентського самоврядування та самоорганізації активних мешканців міста молодіжного віку в громадських організаціях. Саме завдяки існуванню консультативно дорадчих органів, грантових програм та проєктів, програм стажування та підтримка з боку місцевої влади в м. Запоріжжя поступово іде розвиток молодіжної політики, молодь розвивається та набуває нові знання та навички що згодом допомагає їй побудувати кар'єру або відкрити власний бізнес. Відсоток активної молоді в місті дуже низький проте не дивлячись на це молодіжна політика хоч і повільно про те впроваджується.

ВИСНОВКИ

Досліджуючи питання молоді на сам кінець ми можемо підбити підсумки нашого дослідження стимулювання самоуправлінської активності молоді засобами соціальної роботи в якому ми виділили те що основним завданням Української держави є виховання молодого покоління яке було б здатним взяти на себе відповідальність за розвиток українського суспільства в майбутньому. Адже при недостатньому приділенні уваги до молоді з боку держави, може перетворити її у деструктивну рушійну силу яка негативно буде впливати на соціум. Соціальна робота з молоддю в Україні і за кордоном є частиною молодіжної політики. Основною митою в нашому дослідженні був аналіз як на державному рівні відбувається організація і забезпечується впровадження сучасних форм роботи з молоддю в Україні.

Проблемні питання молоді як об'єкта соціальної роботи отримали розкриття в працях низки вітчизняних дослідників. Так, дослідження соціалізації молоді розглянуто в роботах Є. Головахи, В. Пухляка, Ю.Загороднього, В. Куріло, С. Савченко, М. Ключко, П. Ордешука, та ін.; аналіз умов для усебічного розвитку молоді як соціальної групи – А. Зінченка, Н.Лук'янова, М. Головатий, О. Каретна, Н. Юрій та інших; процес формування молодіжної політики в Україні – Н. Лук'янова, М. Головатого, О. Каретної, М.Гуцалова, Л. Довгань, Т. Дроздова ; дослідження процесу інституціоналізації молодіжних організацій та рухів – В. Барабаша, Н. Юрія, А. Гулевська-Черниш, Н. Заболотної та ін.; аналіз політичної культури молодого покоління – Є.Говорухи, В. Бебика, В. Ребкала, В. Затонського, А. Похресника [48, с. 20].

Молодь є рушійною силою суспільства, вона має великий вплив на соціально демографічні показники в ньому і їй притаманні такі характеристики: висока міграційна мобільність, великий попит на освіту, мобільність в перекваліфікації і зміна місця роботи. Якщо ми будемо розглядати питання молоді на державному рівні у контексті соціальної роботи то об'єктами дослідження будуть виступати: працююча молодь, безробітна, молодь яка навчається, молоді сім'ї, молодь з вадами у здоров'ї та інші.

Молодь є майбутнім держави, її інтелектуальним потенціалом, основою економічного, політичного і суспільного життя. Тому соціальне становище і соціальні проблеми молоді вивчаються і досліджуються у таких аспектах: демографічна ситуація в молодіжному середовищі; молодь і здоров'я; соціальне становище та самопочуття молоді; молодь і шлюб, проблеми молодих сімей; зайнятість і професійна підготовка молоді; молодь і освіта; молодь і Збройні сили, інші військові формування України; фізична культура і спорт; система ціннісних орієнтацій, культурні потреби і духовний світ української молоді; групи ризику та ризикова поведінка; економічна активність молоді та ін.

Соціальний захист молоді варто розглядати як вид діяльності державних інституцій, а також суб'єктивний аспект, який дає можливість фіксувати психологічний стан особистості. Проблему соціального захисту молоді дуже точно охарактеризувала Ф. Мустаєва. Дослідниця виділила чотири напрямки: у першому розкрито соціальний захист духовного і фізичного розвитку молодої людини; у другому – мова йде про створення та захист сприятливого середовища для розвитку молоді; у третьому – захист прав молодої людини; у четвертому – мова йшла про цільовий захист молоді через державні інститути.

У державній політиці виділяють дві моделі соціальної роботи з молоддю а саме: інтегративна направлена на розвиток середовища для соціалізації молоді та диференційна, яка коригує наслідки негативного впливу .

В якості прикладу, в Україні є поширеною «Мобільна соціальна робота з молоддю», що є яскравим прикладом диференційної моделі, яка як правило направлена на ліквідацію лише негативних наслідків проблеми, а не суті проблеми.

Дуже гострою є проблема затяжної економічної кризи в Україні, актуальною є проблема працевлаштування серед молоді, це може бути прикладом для комплексного підходу на рівні неурядових організацій на ринку праці, ним слугує проєкт Молодіжної доктрини України. Остання складається з концепцій Державної молодіжної політики. Чинним законодавством передбачено широкі правові гарантії працевлаштування населення також і

молоді. Виникнення та становлення громадських неурядових організацій залежить від нормативно правової бази, що є іманентною ознакою громадянського суспільства.

В Україні тільки Мінмолодьспорт спільно з громадськими організаціями та міжнародними інститутами реалізує низку проєктів. Зокрема створення банків молодіжних ідей та робочих груп, а також проєкт «Молодіжна столиця України» «допомагають залучити молодих людей до формування й реалізації державної молодіжної політики на місцевому рівні».

Досвід Запоріжжя щодо навчання координаторів студентських центрів праці за Програмою Британської Ради «Активні громадяни», реалізації проєкту «One day at work», організації регіонального етапу Всеукраїнського конкурсу бізнес-планів підприємницької діяльності молоді, реалізації щорічного проєкту «Школа патріотів».

У регіонах України є різні форми молодіжного представництва, такі як молодіжні ради, молодіжні колегії, координаційні ради з питань молодіжної політики, студентські ради, парламенти. Крім того, вводяться такі інноваційні механізми молодіжної участі, як «бюджет участі». Для молоді забезпечено можливість дистанційного навчання за допомогою безкоштовних освітніх порталів «Lingva Skills» та «Prometheus»⁶⁰.

Участь молоді у розбудові державної молодіжної політики та залучення молоді до життя суспільства було предметом особливої уваги багатьох обласних державних адміністрацій, місцевих органів виконавчої влади та місцевого самоврядування на державному рівні в Україні.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Артеменко І. В. Взаємодія суб'єктів формування і реалізації молодіжної політики в Україні : вибір моделі. *Аспекти публічного управління*. Київ, 2017. Том 5. № 1–2. С. 19–25.
2. Артеменко І. Суб'єктні моделі взаємодії органів державної влади та інститутів громадянського суспільства у процесі формування і реалізації молодіжної політики. *Актуальні проблеми державного управління*. Київ, 2017. Вип. 1. С. 43–47.
3. Баглик В. С. Підходи до формулювання поняття державної молодіжної політики як особливого напрямку діяльності Української держави. *Теорія та практика державного управління*. 2015. Вип. 1 (48). С. 20–24.
4. Баглик В. С. Специфіка та механізми формування молодіжної політичної субкультури в сучасному українському суспільстві. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. Серія : Державне управління. 2015. Т. 263. Вип. 252. С. 11–16.
5. Баєв О. О. Доступ до електронно-інформаційної інфраструктури та технологій в Україні. *Інформація і право*. 2011. № 2. С. 98–102.
6. Баєр У. Застосування малюнкових і вербальних технік в терапевтичному процесі. *Практична психологія та соціальна робота*. 2014. № 9. С. 28 – 40.
7. Бакаєв О. Деякі концептуальні проблеми молодіжної політики в Україні. *Розбудова держави*. 2000. № 1. С.13–20.
8. Безпалько О.В. Соціальна робота в громаді : навч. посіб. для студ. ВНЗ / Академія праці та соціальних відносин. Київ : Центр навчальної літератури, 2005. 176 с.
9. Більшість учасників заходів ГО, що виграли фінансування від Міністерства молоді та спорту, задоволені рівнем заходів – результати моніторингу. *Український кризовий медіацентр*. 2017. 13 січ. URL: <http://uacrisis.org/ua/51527-monitor> (дата звернення: 18.11.2021).

10. Бондаренко Н. Б, Грига І. М, Кабаченко Н. В. та ін.; Соціальна робота: В 3 ч. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2004. Ч. 1: *Основи соціальної роботи* / за ред. Т. Семигіної та І. Григи. 2004.
11. Бородін Є. І, Хожило І. І, Тарасенко Т. М., Управління соціально-гуманітарною сферою в процесі добровільного об'єднання територіальних громад: теоретичний та практичний аспекти. *Аспекти публічного управління*. 2015. № 5 – 6. С. 65 – 75.
12. Бурая Н. П. Соціальна робота : навч. посіб. Харків : Університет внутрішніх справ, 1996. 194 с.
13. Бюджет освіти та науки 2018: що прийняв парламент. URL :<https://cedos.org.ua/uk/articles/biudzhet-osvity-ta-nauky-2018-shcho-priyniav-parlament> (дата звернення: 14.10.2021).
14. В Україні запрацює освітня програма з управління молодіжною політикою. Укрінформ. 2018. 5 берез. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/2416293-v-ukraini-zapracue-osvitna-programa-z-upravlinna-molodiznou-politikou.html>. (дата звернення: 18.11.2021).
15. Василенко О. В. Неформальна освіта дорослих: нове соціально-освітнє явище. *Освіта дорослих : теорія, досвід, перспективи*. 2013. Вип. 7. С. 35–44.
16. Вивчення становища молоді Київської області з метою формування обґрунтованої молодіжної політики : звіт за результатами дослідження / за ред. Комарової Н. М., Пешої І. В. Київ, 2017. 77 с.
17. Вишне夫斯基 Ю. Р, Ковалева А. И, Лужков В. А, Ручкин Б. А, Шапко В. Т. Практикум по социологии молодежи. Москва, 2000. С. 24.
18. Власов К. П., Киселева А. А. Методы исследований и организация экспериментов. Харьков : Гуманит. центр, 2002. 256 с.
19. Гаврілова Н. С. Релігійність сучасного українського студентства в 203 соціологічному вимірі. *Науковий вісник Чернівецького університету : Зб. наук. пр. Серія : Філософія*. Чернівці, 2006. Вип. 301-302. С. 211–217.

20. Гаджієнко Ю. Проблеми політичної соціалізації молоді в сучасних умовах. *Вісник НАДУ*. 2005. С. 417–418.
21. Гайдаєнко І. Державна молодіжна політика в Україні (друга половина 90-х років ХХ ст.). *Гуманітарний вісник. Серія : Філософія*. 2014. Вип. 34. С. 241–250.
22. Гедікова Н. Особливості сучасного процесу системної трансформації українського суспільства. *Перспективи*. 2014. № 1(59). С. 44–48.
23. Германия: дать молодежи «право на самоопределение». URL : <https://www.dw.com/ru/германия-дать-молодежи-право-на-самоопределение /a-4219386> (дата звернення: 12.09.2021).
24. Гикава Г. Особливості соціального становлення молоді. *Соціальний педагог*. 2008. № 12. С. 58–60.
25. Гиренко Л. Реалізація елітогенезної місії молодіжної політики в діяльності органів місцевого самоврядування. *Актуальні проблеми державного управління*. 2012. Вип. 4 (52). С. 213–216.
26. Головатий М. Ф. Молодіжна політика в Україні: проблеми оновлення. Київ : Наукова думка, 2003. 325 с.
27. Головатий М. Ф. Формування державної молодіжної політики в сучасній Україні: політологічний аналіз : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д. політ. наук. Київ, 2000. 15 с.
28. Головенько В. Молоде покоління України в алгоритмі суспільних процесів. *Український соціум*. 2006. № 2. С. 20–34.
29. Головенько В. Ставлення молоді до громадського життя. *Молодь України у дзеркалі соціології* / за заг. ред. Балакіревої О. М., Яременка О. Р. Київ : УІСД, 2001. С. 125–133.
30. Головенько В. Український молодіжний рух у ХХ столітті : історико- політологічний аналіз основних періодів. Київ : АЛД, 2007. 160 с.
31. Головенько В. А., Яременко О. О. Виховання національно свідомого, патріотично зорієнтованого молодого покоління, створення умов для його розвитку як чинник забезпечення національних інтересів України :

інформаційно-аналітичні матеріали. Київ : Державний ін-т проблем сім'ї та молоді, 2003. 191 с.

32. Горбатенко В. Постмодерн і трансформація ціннісної основи людського буття. *Політичний менеджмент*. 2005. №1. С.3–13.

33. Грига І. М. Соціальна робота в охороні здоров'я : метод. реком. по проведенню навч. курсу для магістеріуму ; Школа соціальної роботи Національного університету «Києво-Могилянська академія». Київ, 2001.

34. Грищенко І. М, Григоренко О. М, Борисейко В. О.,..Основи наукових досліджень : навч. посіб. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2001. 186 с.

35. Данакин Н. С. Теория и методика (технология) социальной работы. Москва, 2001.

36. Димитров М. В. Пріоритетні напрями молодіжної політики у діяльності державних місцевих структур та громадських організацій / гол. ред. Кремень В. *Проблеми освіти* : наук.-метод. зб. 2006. Вип. 44. С. 63–66.

37. Донченко Т. Основні моделі державної молодіжної політики: закордонний та вітчизняний досвід. *Ефективність державного управління* : зб. наук. пр. 2009. Вип. 18/19. С. 126–133.

38. Донченко Т. Формування державної молодіжної політики в Україні : історико-правовий аспект. *Наукові праці*. 2009. Вип. 112. Т. 125. С. 141–143.

39. Дроздова Т. Модель молодіжної політики як умова формування методів залучення молоді до державно-управлінської діяльності. *Теорія та практика державного управління*. 2008. Вип. 4 (23). С. 286–291.

40. Заболотна Н. Молодіжні організації в системі інститутів громадянського суспільства України. *Ефективність державного управління* : зб. наук. пр. 2014. Вип. 40. С. 334 – 341.

41. Інновації у соціальних службах : навч.-метод. посіб. Київ, 2002. 150с.

42. Канавець М. В. Вплив молодіжних громадських об'єднань на євроінтеграційні процеси в Україні. *Держава та регіони. Сер. «Державне управління»*. 2014. № 3. С. 12 – 15

43. Канавець М. В. Вплив молодіжного руху на формування та реалізацію державної політики України : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.01ю Київ, 2009. 23 с.

44. Канавець М. В. Молодіжна політика в контексті створення внутрішніх передумов щодо вступу України в Європейський Союз. *Державне управління : теорія і практика* : електрон. наук. фах. вид. 2008. № 1 URL: http://academy.gov.ua/ej/ej7/doc_pdf/kanavesc.pdf (дата звернення: 16.09.2021).

45. Канавець М. Потреби молоді в умовах соціально-економічних та ринкових трансформацій. *Теорія та практика державного управління* : зб. наук. пр. ХарПІДУ. Харків, 2009. Вип. 2 (25). С. 308–315.

46. Кармазіна М. Партії в Україні: власні/привласнені, іменні, «використані». URL : https://dt.ua/internal/partiyi-v-ukrayini-vlasni-privlasneni-imenni-vikoristani-274508_.html (дата звернення: 16.09.2021).

47. Карнаух А. Проблеми молодіжної політики в сучасній Україні. *Політичний менеджмент*. 2005. №4. С. 63-69.

48. Карнаух А.А. Молодь і молодіжна політика в Україні: проблеми та перспективи. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова Серія 22. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін*. Спецвипуск. Київ, 2014. С. 310–316.

49. Кашпур Ю. М. Техники психологічного консультування. *Практична психологія та соціальна робота*. 2014. №9 (196). С. 58 – 60.

50. Киселев В.Н. Инновационная политика и национальные инновационные системы Канады, Великобритании, Италии, Германии и Японии. *Информационно-аналитический бюллетень*. 2009. № 6. С. 4–71.

51. Кількість юридичних осіб за організаційними формами. Веб-сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/edrpoу/ukr/EDRPU_2018/ks_opfg/ks_opfg_0118.htm (дата звернення: 13.11.2021).

52. Коваль Г. В. Розвиток державної молодіжної політики: теорія, методологія, механізми реалізації : монографія. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. 432 с.

53. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 96 с.
54. Краснова О. В. Важки втрати і психологічний супровід у пізньому житті. *Обдарована дитина*. 2014. № 7 (147). С. 51 – 58.
55. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. Київ : Кондор, 2006. 206 с.
56. Кулініч О. В. Механізми взаємодії органів державного управління та громадських організацій в реалізації молодіжної політики в Україні : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02. Харків, 2009. 19 с.
57. Лиска О. Г. Взаємодія молоді з органами місцевого самоврядування. *Теорія та практика державного управління* : зб. наук. пр. Харків : Магістр, 2016. Вип. 3(54). С. 186 – 190.
58. Мигович І. І. Соціальна робота (вступ до спеціальності). Ужгород, 2007.
59. Мішина Н. В. Про перспективи залучення молоді до участі у місцевому самоврядуванні в Україні. *Наукові праці Нац. ун-ту «Одеська юридична академія»* : зб. наук. пр. / редкол. : Ківалов С. В. (голов. ред.) [та ін.] ; відп. за вип. Дрьомін В. М. ; МОН України, НУ ОЮА. Одеса, 2013. Т. 13. С. 304 – 309.
60. Модель реалізації молодіжної політики в умовах децентралізації. Веб-сайт Ініціативи «Децентралізація». URL: <https://decentralization.gov.ua/youth/molod-v-oth> (дата звернення: 18.11.2021).
61. Молодіжна політика в Україні. Висновки Команди міжнародних оглядачів Ради Європи. Страсбург : Вид-во Ради Європи, 2013. 192 с.
62. Молодіжна політика в умовах децентралізації : методичні рекомендації для спеціалістів, які реалізують державну політику в молодіжній сфері / за ред. І. В. Пешої. Київ, 2018. 28 с. URL : <https://dismp.gov.ua/downloads/molodizhna-politikav-umovakh-decentralizaciyi-2018>. (дата звернення: 11.09.2021).
63. Молодь України – 2015. Результати соціологічного дослідження. Київ : ІП «ГФК ЮКРЕЙН», 2015. 88 с. URL: <http://dsmsu.gov.ua/media>

/2015/12/09/5/https://ukraine.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/-Ukrainy
2015.pdf (дата звернення: 10.10.2021).

64. Молодь України – 2017. Інфографіка. URL: http://www.dsmsu.gov.ua/media/2017/11/16/13/Molod_Ykrayini_2017.pdf (дата звернення: 12.10.2021).

65. Молодь України – 2017. Результати соціологічного дослідження. Тернопіль : Тернограф, 2017. 72 с. URL: http://www.dsmsu.gov.ua/media/2017/11/16/7/Socdoslidjennya_2017.pdf (дата звернення: 12.10.2021).

66. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування, 2018. URL: <https://storage.decentralization.gov.ua/uploads/library/file/318/10.10.2018.pdf> (дата звернення: 12.10.2021).

67. Мотречко В. Вплив органів місцевого самоврядування на розвиток молодіжної політики в Україні. *Актуальні проблеми державного управління*. 2015. Вип. 2. С. 151 – 155.

68. Національна програма стажувань в центральних органах виконавчої влади. URL: <http://www.interns2018.org.ua/page2797383.html> (дата звернення: 14.10.2021).

69. Овчарова В. С. Молодіжна робота на локальному рівні в південно-східній Україні : сучасний стан та перспективи. Запоріжжя : ФОП Мокшанов В. В., 2018. 140 с.

70. Осухова Н. Г. Відродження із болю: психодрама в роботі з підлітками, які пережили насильство. *Практична психологія та соціальна робота*. 2014. №9 (196). С. 13 – 22.

71. Павленок П. Д., Акмалова А. А., Алферов В. П. Основы социальной работы : учебник для вузов / отв. ред. Павленок П. Д. Москва : ИНФРА-Москва, 2002. 393 с.

72. Переглянута Європейська хартія участі молоді в громадському житті на місцевому і регіональному рівні. Конгрес місцевих та регіональних влад. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/332/UEY.pdf> (дата звернення: 14.10.2021).

73. Переможців проекту «Державотворець» візьмуть на стажування у міністерствах. *Укрінформ*. 2018. 15 черв. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/2481277-peremozciv-proektu-derzavotvorec-vizmut-na-stazuvanna-u-ministerstvah.html> (дата звернення: 14.10.2021).

74. Підсумки року та планування наступних опитувань. *U-Report*. 2017. 27 груд. URL: <https://ukraine.ureport.in/story/508> (дата звернення: 14.10.2021).

75. Практичний посібник з питань формування спроможних громад. Асоціація міст України. URL : https://podgorodnoe.in.ua/wp-content/uploads/2016/09/posibnik_gromadi_1.pdf (дата звернення: 15.10.2021).

76. Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні : Декларація від 15 груд. 1992 р. № 2859-XII. URL www.rada.gov.ua (дата звернення: 15.10.2021).

77. Про зайнятість населення : Закон України від 5 липня 2012 року № 5067-VI. Дата оновлення : № 591-IX від 13.05.2020. *Голос України*. 1997. 30 груд. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/5067-17> (дата звернення: 15.10.2021).

78. Про заходи щодо реформування системи підготовки та працевлаштування випускників вищих навчальних закладів : Указ Президента України від 23 січ. 1996 р. № 77/96. URL: www.rada.gov.ua (дата звернення: 15.10.2021).

79. Про координаційну раду з питань молодіжної політики, фізичної культури та спорту : розпорядж. голови Запорізької облас. держ. адмін. від 26 лют. 2013 р. № 93. URL: <http://www.zoda.gov.ua/article/2189/rozporyadzhennya-golovioblderzhadministratsiji-za-2013-rik.html> (дата звернення: 14.10.2021).

80. Про модель реалізації молодіжної політики на рівні міської/селищної/сільської ОТГ : рішення колегії Міністерства молоді та спорту України від 27 груд. 2017 р. № 7-1/3/17. URL: <http://dsmsu.gov.ua/index/ua/material/35078> (дата звернення: 14.10.2021).

81. Про молодіжні та дитячі громадські організації : Закон України від 1 грудня 1998 року № 281-XIV. Дата оновлення: № 835-VIII від 26.11.2015.

ВВР. 2016. № 2. Ст.17. URL : https://zakon.rada.gov.ua/go/281-14__ (дата звернення: 17.10.2021).

82. Про першочергові заходи щодо реалізації державної молодіжної політики та підтримки молодіжних громадських організацій : Указ Президента України від 6 жовт. 1999 р. № 1284/99. *Праця і зарплата*. 1999. № 27(187). С.1.

83. Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю : Закон України від 21 червня 2001 р. № 2558-III. Дата оновлення: № 2671-VIII від 17.01.2019. ВВР. 2019. № 18. Ст.73. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#n517> (дата звернення: 17.10.2021).

84. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні : Закон України від 5 лютого 1993 року. Дата оновлення: № 2745-VIII від 06.06.2019. ВВР. 2019. № 30. Ст.119. URL : www.rada.gov.ua (дата звернення: 16.10.2021).

85. Про створення координаційної ради з питань розвитку молодіжної політики в м. Мелітополь : розпорядж. Міськ. голови від 18 груд. 2017 р. № 602-р. URL: http://mlt.gov.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=11051&Itemid=363 (дата звернення: 16.10.2021).

86. Про створення обласної студентської ради при голові обласної державної адміністрації, затвердження її складу та положення про неї : розпорядж. голови Запорізької облас. держ. адмін. від 6 трав. 2014 р. № 159. – URL: <http://www.zoda.gov.ua/news/23483/pro-stvorennya-oblasnoji-studentskoji-radi-pri-golovi-oblasnoji-derzhavnojadministratsiji,-zatverdzhennya-jiji-skladu-ta-polozhennya-pro-neji.html> (дата звернення: 15.11.2021).

87. Про створення ради трудової молоді при голові обласної державної адміністрації, затвердження її складу та положення про неї : розпорядж. голови Запорізької облас. держ. адмін. від 3 серп. 2017 р. № 405. URL: <http://www.zoda.gov.ua/news/37361/> (дата звернення: 15.11.2021).

88. Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 – 2020 роки : Указ Президента України від 13 жовтня 2015 р. №

580/2015. URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/580/2015>(дата звернення: 17.11.2021).

89. Про Стратегію розвитку державної молодіжної політики на період до 2020 року : Указ Президента України від 27 берез. 2013 р. № 532/2013. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/532/2013> (дата звернення: 15.10.2021).

90. Публічна дискусія «Громадянське суспільство в 2018-му: нові виклики, нові завдання» (до 25-річчя Фонду «Демократичні ініціативи» імені Лька Кучеріва), 6 березня 2018 року. URL : <https://dif.org.ua/uploads/pdf/13963398165a9eef1b022177.77359526.pdf> (дата звернення: 15.10.2021).

91. Рада Європи, 21 трав. 2003 р. URL: http://humanrightsukraine.org.ua/wp-content/uploads/2015/10/eu_charter_ukr.pdf. (дата звернення: 19.11.2021).

92. Репнова Т. П. Тренінг керованої поведінки для молодих підлітків (розвиток здатності протистояти впливу екстремальних умов). *Практична психологія та соціальна робота*. 2014. №9 (196). С. 23 – 27.

93. Семигіна Т. Брижовата О. Міжнародне визначення соціальної роботи. *Соціальна політика і соціальна робота*. 2002. № 3-4. С.144-145.

94. Словарь-справочник по социальной работе / под ред. Холостовой Е. И. Москва : Юрист, 2000. 424 с.

95. Соціальна робота в Україні : теорія і практика : посібник для підвищення кваліфікації психологів центрів соціальних служб для молоді. / за ред. Ходарчук А. Я. Київ, 2003.

96. Соціальна робота : технологічний аспект : навч. посіб. / А. Й. Капська, О. В. Безпалько, Р. Х. Вайнола, О. В. Вакуленко, О. Г. Карпенко ; Держ центр соц. служб для молоді М-ва України у справах сім'ї, дітей та молоді ; Ін-т соц. роботи та управління нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2004. 362 с.

97. Соціологічне дослідження «Молодь України – 2018» / Інфографіка. URL: http://dsmsu.gov.ua/media/2018/12/08/16/Infografiki_doslidjennya.ppt (дата звернення: 15.10.2021).

98. Статистичний бюлетень «Діяльність громадських об'єднань в Україні» / Веб-сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/15/Arch_go_bl.htm (дата звернення: 15.10.2021).

99. Статистичний збірник «Діяльність громадських організацій в Україні» / Веб-сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publpolit_u.htm (дата звернення: 15.10.2021).

100. Сторожук Р. П. Державна молодіжна політика в контексті європейського вибору України: механізми реалізації : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02. Одеса, 2007. 16 с.

101. Тарасенко Т. М. Роль вищої освіти в соціальному розвитку молоді: державноуправлінський аспект. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2014. Вип. 3(22). С. 200 – 212.

102. Тюття Л. Т., Іванова І. Б. Соціальна робота: теорія і практика : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ, 2008. 230 с.

103. Формування та реалізація державної молодіжної політики в Україні в умовах децентралізації. Тернопіль : Терно-граф, 2017. 100с.

104. Хохич І. Активізація співпраці молоді з органами влади: державно-управлінський аспект. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2013. Вип. 4(19). С. 168-177. URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2013/2013_04\(19\)/21.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2013/2013_04(19)/21.pdf) (дата звернення: 15.10.2021).

105. Цехмістрова, Г. С. Основи наукових досліджень : навчальний посібник : Київ : Вид. дім «Слово», 2003. 240 с.

106. Шваб М. А. Молодіжні неурядові організації в сучасному публічному процесі: інформаційно-комунікаційний вимір : дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02. Луцьк, 2016. 202 с.

107. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності : підручник. 5-те вид., стер. Київ : Знання, 2006. 307 с.

108. Шуст Н. Б. Інноваційна діяльність молоді : сутність, структура, функції. Вінниця : Вид-во Вінниц. мед. ун-ту, 2000. 223 с.

109. Энциклопедия социальной работы / пер. с англ. В 3 т. Москва, 2003-2004. 630 с.

110. Яблонський В. М., Балакірева О. М., Бельська Т. В. Розвиток громадянського суспільства України в умовах внутрішніх і зовнішніх викликів / за ред. Корнієвського О. А. Київ : НІСД, 2016. 72 с. URL : http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/gromadyanske_suspilstvo-3eeda.pdf (дата звернення: 15.10.2021).

111. Яблонський В. М., Балакірева О. М., Бондар Т. В. та ін. Про стан розвитку громадянського суспільства в Україні : аналіт. доп; за заг. ред. Корнієвського О. А. Київ : НІСД, 2017. 56 с. URL: http://ru.niss.gov.ua/content/articles/files/AD_GromSuspilstvo_pp1-56_press-25fe8.pdf (дата звернення: 15.10.2021).

ДОДАТКИ

Додаток А

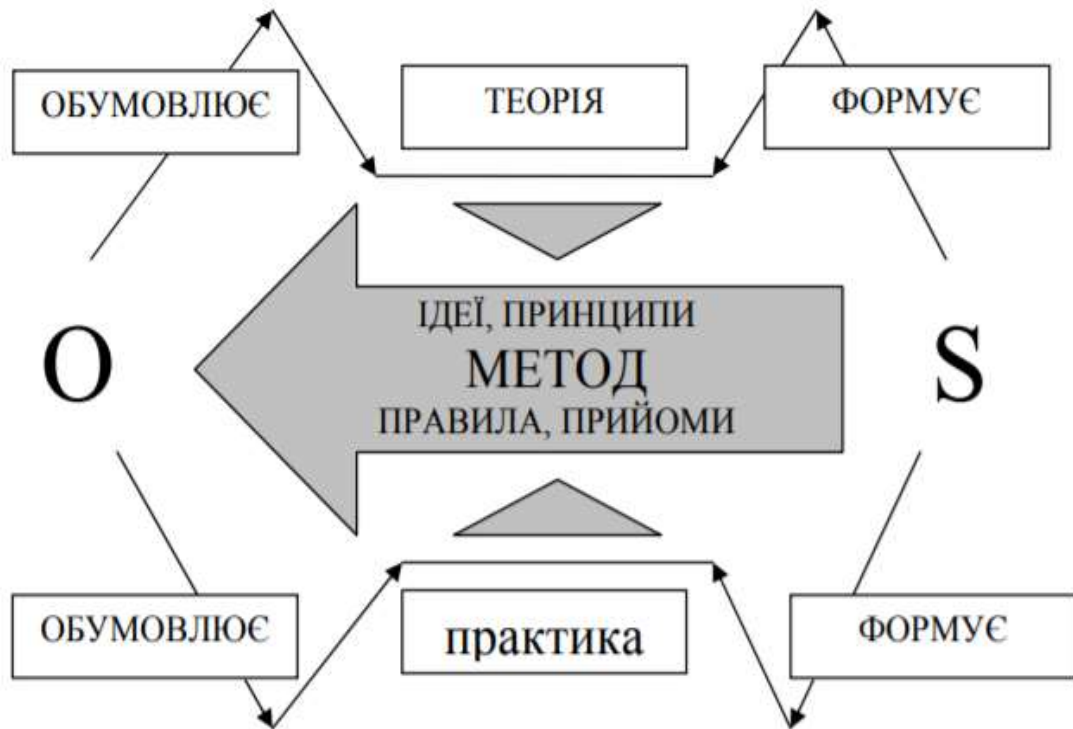

Рис. 5.1. Формування наукового методу (за О.Г. Данильян та В.М. Тараненко)¹

Рис. 5.4. Методи загальнонаукового пізнання

Таблиця 1

Динаміка кількості громадських об'єднань в Україні у 2013 – 2018 рр.

Недержавні організації	На 01.01. 2013 р.	На 01.01. 2014 р.	На 01.01. 2015 р.	На 01.01. 2016 р.	На 01.01. 2017 р.	На 01.01. 2018 р.
Громадські організації	74 500	77 286	75 828	70 321	75 988	80 461
Молодіжні громадські організації	5 450	4 765	–	–	–	–
Дитячі громадські організації	1 610	1 344	–	–	–	–
Спілка об'єднань громадян	–	–	–	753	990	1 254
Релігійні організації	24 720	25 475	24 957	23 261	24 072	25 223
Профспілки та об'єднання профспілок	28 852	29 724	28 890	26 321	26 899	27 601
Творча спілка (інша професійна організація)	278	298	277	–	292	311
Благодійні організації	14 055	14 999	15 934	15 384	16 837	17 726
Об'єднання співвласників багатоквартирних будинків	15 018	16 213	15 992	17 109	26 080	27 999
Органи самоорганізації населення	1 426	1 503	1 372	1 415	1 497	1 552

Державне управління та місцеве самоврядування, 2018, вип. 3(38)

110

Рис. 2. Модель реалізації молодіжної політики в умовах децентралізації [9]

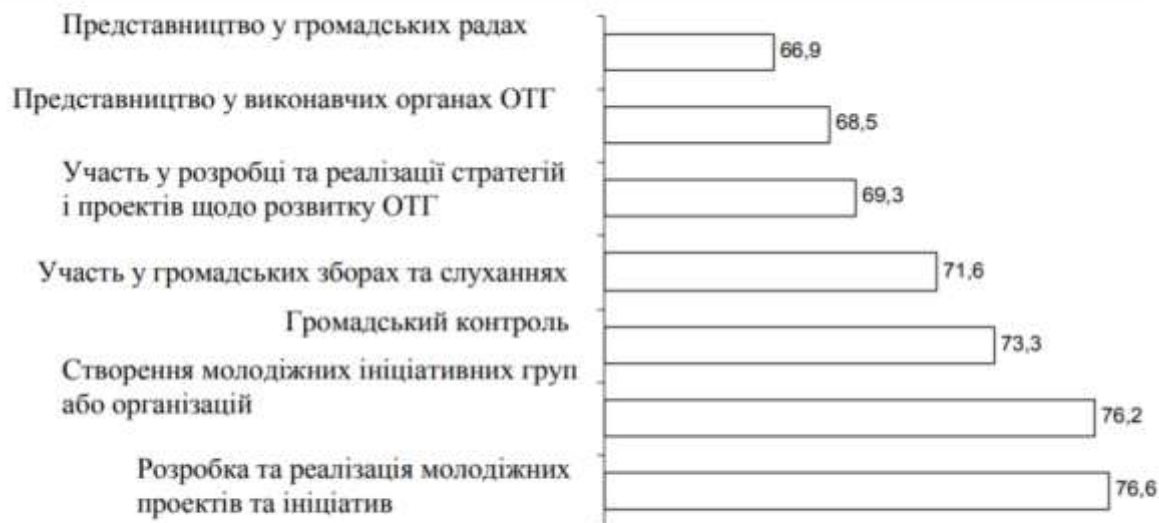
Local Government

Рис. 3. Розподіл відповідей на запитання «Яким чином, на Вашу думку, молодь може брати участь у діяльності об'єднаної територіальної громади?» (у % до всіх респондентів, N=2000)¹

Місцеве самоврядування

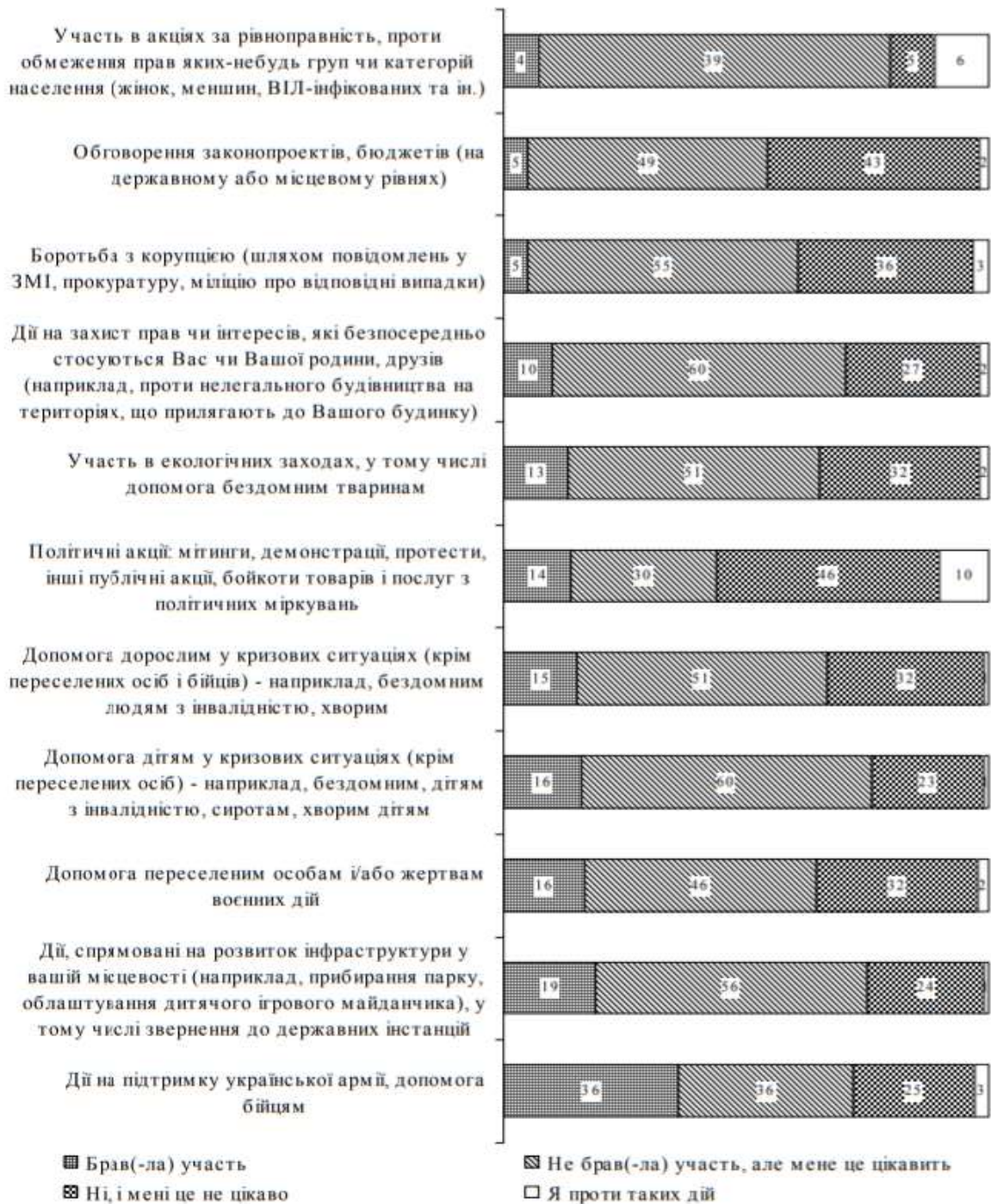

Рис. 1. Розподіл відповідей на запитання: «За останні 12 місяців чи брали Ви участь у будь-яких із наступних або інших громадських ініціативах добровільно, не розраховуючи на грошову винагороду? Зверніть увагу, що фінансова підтримка тих або інших ініціатив також є участю, як і будь-які Ваші дії» (у % до загальної кількості респондентів, N=2852)¹

¹ На графіку не показаний відсоток відповідей «Важко сказати» (не більше ніж 1%). 8 респондентів зазначили варіант «Інше».

**Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ**

Я, Горбенко Руслан Олексійович, магістрант 2 курсу магістратури, форма навчання денна, факультет соціології та управління, спеціальність «соціальна робота», освітньо-професійна програма «соціальна робота», адреса електронної пошти gorbenko7736@ukr.net,

– підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Перспективи стимулювання самоуправлінської активності молоді засобами соціальної роботи» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений;

– заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

– згоден на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____ Підпис _____ ПІБ (студент) Горбенко Р.О _____.

Дата _____ Підпис _____ ПІБ (науковий керівник) Приймак О.М. _____.